Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

…най 1921 оной …ын 21-hээ гарана | № 268 (14073) | 1975 оной ноябриин 15, суббото | Сэн 2 мүнгэн.

УЛААН-ҮДЭ ХОТЫН 300.000-дахи ЭРХЭТЭН

Александр Дамбаевич, Дугарма Цырендондоковна Зандаковтанай бүлэдэ гурбадахи үхибүүн түрэбэ. Тэрэнь басаган юм. Света гэжэ нэрэтэй болоhон Зандаковтанай басаган республикымнай • ниислэл Улаан-Үдэ хотын гурбан зуун мянгадахи эрхэтэн болобо.

— Басагал хүлеэдэг hэмди. Ехэ баяртай байнабди, — гээд Дугарма Цырендондоковна хөөрэнэ. — Түрүүшымнай хоёр үхибүүн хүбүүд юм. Аха Боримнай дүрбэтэй, Баярнай гурбатай болохонь.

Дугарма Цырендондоковна Ленинскэ комсомолой 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ прибор бүтээлгын заводто хүдэлдэг юм. «Комсомолой гэшүүн Зандакова ажалдаа оролдосотойгоор хандадаг, даабаряа үлүүлэн дүүргэдэг юм» гээд мастер Т. И. Бухольцева хэлэнэ.

Светын аба Александр Дамбаевич «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто «Электромашина» заводто токарёор хүдэлнэ. Баhал бэрхэ хүдэлмэришэдэй тоодо оролсонхой.

Энэ ушар тухай республикын статистическэ управлениин таhагай начальник Н. Н. Тюмнцева иигэжэ хэлэбэ:

— 1975 ондо Улаан-Үдэдэ 300.000-дахи хүн түрэхэ гэжэ үнинэй мэдээжэ hэн. Һара бүхэндэ городой хүн зон тухай — хэды хүн гаража ошоноб, хэды түрэнэб гэхэ мэтын мэдээсэл манай управлениидэ орожо байдаг. Зандаковтанай басаган городой 300.000-дахи хүн болохо золтой байгаа бшуу.

«Улаан-Үдын 300.000-дахи хүндэ» гэhэн дурасхаалай хоёр медаль эртээнhээ бэлдэгдэhэн байгаа. Улаан-Үдын горсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. П. Убеев тэрэ медальнуудай нэгые Светэдэ зүүлгээ, нүгөөдэнь горсоведэй гүйсэдкомдо хадагалагдажа байха юм.

Зандаковтанай бүлые прибор бүтээлгын, «Электромашина» заводой хүтэлбэрилэгшэ, сугтаа хүдэлдэг нүхэдынь, танилнуудынь хани халуунаар амаршалжа, городой гурбан зуун мянгадахи хүн — балшар багахан Светэдэ зол жаргал хүсэбэ.

Манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Улаан-Үдын горсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. П. Убеев (зүүн гарта), 300.000-дахи эрхэтэнэй эхэ Д. Ц. Зандакова, «Электромашина» заводой директор П. Н. Бурлов, А. Д. Зандаков басагатайгаа, нарайлалгын байшангай главна врач А. В. Дождикова болон бусад.

Ц. ЦАРЕЖАПОВАЙ фото.

ШЭНЭ ХҮН МҮНДЭЛӨӨ!

Намарай ольбон
Намжаа нютагтам
уналхай.
Нарата Буряадни
Намайе урин
дууданхай.
Энэ үдэрнай
Эгээл золтой
байбал даа.
Энхэ нютагтам
Эрхим жаргал
ерэбэл даа.
Уужам Буряадайм
Улаан-Үдэ ниислэлдэ
Баярай мэдээ
Баран зондо хүргэгдээ.
Түрэл хотымнай
Бүрил hайхан
болохыень
Юрөөл үгэ
Юhэн эрдэнеэр
hиилэгдээ.
Наhанаймнай
Найдал жаргал ерүүлдэг
Нарайлалгын
Олон дабхар гэртэ
Нара ногоо
Найман зүг руу
татабал.
Түрэл Буряадайм
Түүхые саашань
дабшуулха,
Эжы абын
Эрхим нэрые
нэрлүүлхэ
Хүбүүн үри
Хүйhөө хүндүүлэн
түрэбэл даа.
Бидэ бүхэнэй
Баяр мэдүүлэн
ерэбэл даа.
Улаан-Үдэ —
Уужам манай ниислэлэй
Гурбан зуу мянгадахи
Эдир мини эрхэтэн,
Мүнсэгэрхэн
Мүндөөшни тааланаб.
Арьбан зузаан
Ажабайдалдаш уряалнаб.
Энхэ Буряадайм
Эрхэ жаахан
эрхэтэн,
Эгээл hайхан
Элдин сагта
түрөөлши.
Балшар багаhаа
Баранай гар дээр
үргүүлэн,
Жаргал золоо
Жабхалантайгаар
эдлэхэш!

Гунга ЧИМИТОВ.

ЭХЭ ОРОНДОО — ЭЛБЭГ hҮ, МЯХА!

…С-эй XXV съездые ажалай бэлэгээр, эрхим амжал…утахын тула социалис мүрысөө хаа хаанагүй эмхид…хай партиин Центральна Комитедэй тогтоолоор зо…он, үргэн дэлгэр Совет ороноймнай бүхы ажалшад, …оодо манай республикын ажалшад, тон ехэ габ…аар, эдэбхитэй үүсхэлтэйгээр, оролдосотойгоор хү… байнхай. Буряад оронойнай арадай ажахын али …албаринуудта социалис мүрысөөн хэзээ хэзээнэйхи…нэтэйгөөр дэлгэрэнхэй. Ямар hайхан сагта, ямар …алгатай үедэ хүдэлжэ байhанаа манай хүнүүд гүн …өө мэдэрнэ. Тиимэл хадаа бага бэшэ амжалтануу…уйлана.

…эзлхэдэ, Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ орол… республикынгаа хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй …н амжалтаар Буряад оронойнай бүхы ажалшад …охо ёhоороо омогорхоно. Эхэ оронойнгоо амбаарта …0000 гаран тонно ороохо таряа! Манай республика …орондоо иимэ ехэ ороохо таряа тушаажа …үзөөгүй ха юм. Энэ хадаа Буряад оронойнай …, бүхыдөө буряад арадаймнай түүхэдэ дуулдаагүй … болоно бшуу. КПСС-эй XXV съездын хүндэлэлдэ …эн социалис мүрысөөнэй ямар ехэ дэлисэтэй бай… энэ баримта эли тодоор харуулна.

…р таряалангай баян ургаса ургуулжа, республикы… …олхоз болон совхозууд гүрэндэ ороохо таряа, овощ, …бха тушааха түсэбөө муу бэшээр дүүргэhэниинь … Зүгөөр мал ажалай продукци гүрэндэ худалдаха …жы жэлэйнгээ түсэб, мүн бүхыдөө юhэдэхи табан …нгээ түсэб колхоз, совхоз бүхэн, аймаг бүхэн заата…үүргэхээр тодорхой хэмжээ ябуулгануудые хараалха, …лхэ зэргэтэй. Энэ хадаа ажахы бүхэнэй, аймаг бүхэ…н шухала, дайшалхы зорилго болоно. Зарим айма… олохон ажахынууд гүрэндэ мяха, hү тушааха түгэс… жэлэйнгээшье, мүн бүхыдөө табан жэлэйнгээ түсэб …татайгаар дүүргэжэ шадаха дүүрэн арга боломжо…

…д сэхыень хэлэхэдэ, олохон ажахынууд болон ай… …д гүрэндэ hү, мяха худалдаха талаар түгэсхэхы жэ… …э түсэб ехэ хангалтагүйгөөр бэелүүлжэ байнхай. …Мухар-Шэбэрэй, Хяагтын болон бусад зарим айма…е абаад үзэбэл, мяхааршье, hүөөршье, нилээд гээг… …оронхой. Энэ гээгдэлhээ түргэн гаража, гүрэнэйнгөө … нангин уялгые нэрэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлхын … ямар тодорхой хэмжээнүүдэй абтажа байhаниинь …нэгүй. Жэшээнь, Улаан-Үдын аймагай колхоз бо… …хозууд 170 гарамгай мянган центнер hү гүрэндэ ту… түсэбтэй аад, ноябриин 1-нэй мэдээгээр 140 гара… центнер тушааhан нэрэтэй болоно. Жэлэй дүүрэтэр … 45 хоног үлэнхэй гээд тоолобол, энээхэн бишыхан … соо аймагай ажахынууд ямар ехэ hү тушааха уялга… …олоноб? Улаан-Үдын аймагай ажахынуудай хүтэлбэ… …од энээн тухай hайтар бодожо үзөөд, бодото хэм…үдые абаха, эмхидхэлэй хүдэлмэри үүсхэхэ, hаали… үнэн зүрхэнhөө хөөрэлдэхэ, тэдэнэй эрилтэнүүдые …а, тэдэнэртэ али болохоор туhалха зорилготой. Ба… …э ехэ ямар дутагдал тохёолдоноб гэхэдэ, Улаан-Үдын …й ажахынуудhаа ороhон hүниинь ехэ муу шанартай, … шабааhан, хирэ тооhон гэхэ зэргын элдэб муухай …үүд холигдошоhон байдаг, нимэ шалтагаан дээрэhээ … ушарта hүниинь гологдоод, гэдэргээ бусаагдадаг … юм.

…өө гүрэндэ мал ажалай продукци худалдаха тү…ы жэлэй, тэрэшэлэн бүхыдөө юhэдэхи табан жэ… түсэб амжалтатайгаар дүүргэхэhээ гадна, ерэхэ …хи табан жэлэй түрүүшын жэлые дайшалхы … угтаха, КПСС-эй XXV съездын зарлагдаhан жэл…э хэзээнэйхиhээ габшагайгаар ажаллажа, бүри …мжалта туйлаха, малайнгаа тоо толгойе олошо…, малаа тобир тарганаар ондо оруулжа, ашаг шэ… эрид дээшэлүүлхэ гэhэн шухалын шухала зорил… …хоз, совхоз бүхэнэй урда эрид хурсаар табигдана. …өөр энэ талаар хаража үзэхэдэ, ехэхэн дутуу дун…, алдуу эндүүнүүд тохёолдоно. Зарим ажахынууд… олоор гарзална. Мүнөө, илангаяа энэ намар, …үүлхэ гээшэ ехэ гэмтэ ябадал мүн гэжэ тоолохо…доо аргагүй. Теэд зарим колхоз, совхозуудта ок… hара соо олохон мал, тэрэ тоодо эхэ мал, үхэhэн … юм. Саhаншье үшөө ороодүй, дулааншье байгаа, … бүхэндэ шахуу тэжээлшье хэзээ хэзээнэйхиhээ … байна бшуу. Иимэ үедэ малай гарзалhанайнь гол …гаан юуб гэхэдэ, сэхыень хэлэхэдэ, зарим малшад …нгаа хойноhоо ехэ муугаар харууhална, саг сооhь …үүлнэгүй, уhалнагүй, байрыень хүсэд hайнаар ду…агүй. Малай тоо толгойень эрид түргэн олошо…, ашаг шэмыень ехэ болгохо гэhэн асуудалай …р табигдажа байхада, адууhа малда нимээр хан… …ээшэ тон буруу байна. Малаа олоор үхүүлжэ …да, хаанаhаа мяхан, hүн, ноохон бии болохо юм? …ые толгой мал үхүүлжэ огто болохогүй. Ниитын …үүлhэндээ зэмэтэй хүн харюусаха, колхоздо гү, …овхоздо толгойень тэхэрюулжэ үгэхэ ёhотой.

…ууhа малайнгаа тоо толгойе түргэнөөр олошоруул…эл, үнеэн бүриhөө тугал, хонин бүхэнhөө хурьга, …бүриhөө унага жэл бүхэндэ заатагүй абаха, эмэ …аа поршоонхо олоор түлжүүлхэ тон шухала …шинь мэдээжэ. Теэд энэ зорилго олохон ажахы…а хаахадаашьеб бэелүүлэгдэнэгүй. Эндэ гол шалта…инь юуб гэхэдэ, эхэ мал саг соогоо үрэжүүлэгдэн… …олоор hубайрна. Ажахы бүхэндэ үсөөн бэшэ …ч болон зоотехнигүүд бии ха юм. Түбхын түрүүн… мэргэжэлтэд үрэжүүлгын түлөө сэхэ харюусаха, …үүлгын хүдэлмэри hайнаар эмхидхэхэ уялгатай. … орондоо мал ажалай продукци элбэг дэлбэгээр …ха, гүрэндэ мяха, hү худалдаха түгэсхэхы жэлэйн… …бүхыд өө юhэдэхи табан жэлэйнгээ түсэб, энэ та…абаhан уялгаяа колхоз, совхоз бүхэнэй, аймаг бү… дүүргэхыень туйлаха гээшэ мүнөөдэрэй шухалын …а зорилго болонхой. Бүхы совет хүнүүдтэ дэмбэ… …үе тудаад байна. КПСС-эй XXV съезд болохоёо… Түрэл партиингаа түүхэтэ съездые нэрэтэй соло…ор угтахын тула социалис мүрысөө хаа хаанагүй …өөр дэлгэрүүлжэ, Эхэ орондоо ажалай эрхим бэлэг …а гээшэ коллектив бүхэнэй нангин зорилго мүн.

XXV КПСС-эй съездын хүндэлэлдэ

ТҮРҮҮШҮҮЛ ОЛОШОРНО

Мэнэ hаяхан Үдын совхоз гүрэндэ hү худалдаха табан жэлэй түсэб үлүүлэн дүүргэhэн тухайгаа мэдээсэбэ. Ажахын фермэнүүд бүхыдөө 37.800 центнер hү бэлэдхэлэй пунктда тушаагаа. Жэлэй эсэс болотор үшөө 1785 центнер сагаан эдеэн табан жэлэй түсэбhөө гадуур гүрэндэ худалдагдаха юм.

Аймаг дотор Дээдэ-Тайлсын, Санномысскын, Баруун Хасууртайн фермэнүүд hү hааха табан жэлэйнгээ түсэб болзорhоонь холо урид дүүргээ.

Ажахынуудай даб дээрэ 37 hаалишад hү hааха табан жэлэйнгээ түсэбые дүүргээд байнхай. Жэшээнь, Дээдэ-Тайлсын совхозой эрхим hаалишан Клавдия Авдеева табан жэл соо бүхыдөө 2312 центнер hү hааха аад, 2830 гаран центнер, Үдын совхозой үнинэй hаалишан К. Канзафарова 2088 центнерэй орондо 2340 үлүүтэй центнер, «Георгиевский» совхозой hаалишан М. К. Катина 1750 центнер hү hааха аад, 2235 центнер сагаан эдеэ абаhан байна.

Мүнөө эндэхи совхозуудай hаалишад, малшад КПСС-эй XXV съездые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын тула ажалай вахтада жагсан, табан жэлэйнгээ түсэб, уялгануудые амжалтатайгаар дүүргэхын тула бүхы хүсэеэ элсүүлэн хүдэлнэ.

Б. ЛАЙДАПОВ.

МАЛШАДАЙМНАЙ ИЛАЛТА

Һаяхан КПСС-эй райком, аймгүйсэдком манай совхозой ажалшадые туйлаhан ажалайнь ехэ амжалтаар амаршалба.

Табан жэлэй эхинhээ хойшо ажахымнай гүрэндөө хамта 27.847 центнер мяха худалдажа, түсэбөө болзорhоонь урид, 1967 центнерээр үлүүлэн дүүргээ. Үнгэрhэн наймадахи табан жэлэйхитэй сасуулбал, энэ табан жэлдэ жэл бүхэндэ дунда зэргээр 1282 центнерээр ехэ мяхан бэлэдхэлэй пунктда оруулагдаа.

Байгша ондо совхоз адууhа малаа hайнаар шахан таргалуулжа, үхэр бүхэнии 350 килограмм, хонин бүхэнии 38 килограмм, гахай бүхэнии 100 килограмм шэгнүүртэй болгожо тушаагаад, Эхэ орондоо хамта 6182 центнер эрхим шанартай мяха үгөө.

Б. ЮМСУНОВ,
Бэшүүрэй совхозой директор.

ЕХЭ-КУНАЛЕЙНХИДЭЙ ЖЭШЭЭТЭ АЖАЛ

Жэлэй ямаршье сагта hү ехээр hаадаг гэжэ Ехэ-Куналейн фермынхид үнинэй суутай юм.

Жэшээнь, мүнөө юhэдэхи табан жэлэй үнгэрhэн дүрбэн жэл 10 hарын туршада эндэхи Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой хоёрдохи фермын hаалишад сагаан эдеэ абаха табан жэлэйнгээ даабарие дүүргэжэ шадаа. Мүнөө түсэбhөө гадуур hү hаажа, гүрэндэ худалдажа байна.

Энэ амжалтада фермын түрүү hаалишад Татьяна Петровна Кравцова, Евдокия Самсоновна Гребенщикова, Крестиния Егоровна Андреева гэгшэд горитой хубита орууланхай.

Ехэ-Куналейн сельсоведэй депутат, коммунис ажалай ударник «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто Т. П. Кравцова жэлэй эхинhээ хойшо үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 2100 үлүүтэй килограмм hү hаагаа. «Социалис мүрысөөндэ илагша» гэhэн тэмдэгүүдтэ хүртэhэн бэрхэ hаалишад Е. С. Гребенщикова, К. Е. Андреева гэгшэд тус тустаа үнеэн бүриhөө 1935—2050 килограмм hү абаhан байна.

Адууhа малай үбэлжэлгые эмхитэй hайнаар үнгэргэжэ, энэ үе соо мяха, hү ехээр абаха, түл олоор, гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлхэ тухай Бэшүүрэй аймагай малшадай үүсхэл уряае эндэхид зүбшэн хэлсээд, hайшаан дэмжээ. Үхэр малайнгаа байрануудые эртэнhээ дулаалжа, заhабарилжа түгэс бэлэн болгоод, үбэлжэлгээ эмхитэйгээр эхилээ юм. Гадна байгша ондо малай эдихэ үбhэ тэжээл эндэ яhала элбэг бэлэдхэгдэнхэй.

Эдэ бүгэдые хараада абажа, эндэхи hаалишад үбэлжэлгын үедэ долоон hара соо үнеэн бүриhөө 1150—1200 килограмм хүрэтэр hү hаахын түлөө мүрысэхэ гэжэ шиидээд, дээшэлүүлэгдэhэн социалис уялга абаа hэн. Мүнөө эндэ үбэлжэлгын эхилhэн түрүүшын үдэрhөө hүн яhала ехэ hаагдана. Эндэ дээрэ дурсагдаhан hаалишад нүхэдтөө жэшээ харуулан, ехэ hүнэй түлөө дэлгэрhэн мүрысөө толгойлно.

З. ВЕСНИНА.
Улаан-Үдын аймаг.

БЭШҮҮРЭЙХИДЭЙ ҮҮСХЭЛ ДЭМЖЭНЭБДИ

ҮБЭЛДӨӨШЬЕ ЕХЭ hҮ hААХАБДИ

Бүри үнгэрэгшэ жэлдэ малай үбэлжэлгын эхилээд байха үеэр манай ажахын hаалишад, малшад бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ оролсожо, hү ехээр hааха, гүрэндэ элбэгээр худалдаха гэжэ дээшэлүүлэгдэhэн уялга абаа hэн.

Тэрэ гэhэнhээ хойшо тэдэнэр эршэмтэй шангаар мүрысэн ажаллажа, табан жэлэй түгэсхэхы жэлдэ муу бэшэ үрэ дүн туйлаба.

Колхоз гүрэндэ hү худалдаха юhэн hарынгаа түсэб болзорhоонь урид дүүргээд, даабариhаа гадуур 500 гаран центнер сагаан эдеэ бэлэдхэлэй пунктда оруулаа hэн. Энээнэй ашаар мүнөө гүрэндэ hү худалдаха жэлэй түсэбые болзорhоонь урид дүүргэхэ арга боломжо бии болонхой.

Ажахын hү hаалиин фермэнүүдэй дунда дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ манай Булагай фермынхид эрхимлэжэ, түсэбhөө гадуур сагаан эдеэ ехээр гүрэндэ худалдаха хэрэгтэ горитой хубита оруулаа гэжэ хэлэхэ үндэhэн манда бии.

Тусхайлан хэлэбэл, байгша ондо фермын hаалишад үнеэн бүриhөө дунда зэргээр 2250 килограмм hү hааха зорилго урдаа табяад, тэрэнээ амжалтатайгаар дүүргэжэ байна. Мүнөө жэлэй үнгэрhэн арбан hарын туршада эндэхид үнеэн бүриhөө 2100 үлүүтэй килограмм hү hаанхай. Нёдондоной энэ үеынхитэй сасуулхада, фермэдэ үнеэн бүриhөө центнер хахадаар ехэ hүн абтаа. Илангаяа зунай бэлшээриин үедэ манай фермын hаалишад муу бэшээр хүдэлжэ гараа hэн. Жэшээлхэдэ, түрүү hаалишад Н. Лубсанова, Л. Труднева, К. Ванданова гэгшэд абаhан социалис уялгаяа үлүүлэн дүүргээ юм.

Габшье бүхы дээрээ ма… hаалишад зунай хүхэ ногооной үедэ үнеэдэй hү шэмые эрид дээшэлүүлхэ арга боломжоёо үшөөл гүйсэд хэрэглэжэ шадаагүй гэжэ хэлэхэ шухала. Юуб гэхэдэ, зунай бэлшээриин хаhада нэгэшье hаалишамнай үнеэн бүриhөө 1200 килограммhаа дээшэ hү hаажа шадаагүй.

Харин мүнөө үбэлжэлгын үедэ энэ алдаашаяа тэхэрюулхэ, малай байжа эдеэлхэ хаhада шадаал hаа ехэ hү hаахын түлөө тэмсэхэ болонобди.

Тээсгэн Булагай фермын hаалишад, малшад Бэшүүрэй аймагай колхоз, совхозуудай малшадай үүсхэл уряатай танилсаад, өөhэдынгөө арга боломжые наринаар тооложо үзөөд, үбэлжэлгын долоон hара соо (октябрьhаа май болотор) үнеэн бүриhөө 1200 килограммhаа бага бэшэ hү hаахын түлөө мүрысэхэ гэжэ шиидээ.

Зарим түрүүшүүлнай бүришье ехэ уялга абанхай. Жэшээнь, бэрхэ hаалишан Нина Лубсанова энэ үе соо үнеэн бүриhөө 1370 килограмм hү hаахын түлөө мүрысэхэ юм. Мүн hаалишад Тамара Дашинимаева — 1320 килограмм, Дари Очирова, Любовь Труднева, Татьяна Цыбикдоржиева гэгшэд үбэлжэлгын үедэ үнеэн бүхэнhөө 1250—1300 килограмм hү hаахабди гэжэ үгэеэ үгэнхэй.

Ондоогоор хэлэбэл, бидэнэй жэшээгээр колхозой бусад фермэнүүдэй hаалишад КПСС-эй XXV съездын хүндэлэлдэ мүрысөө улам үргэнөөр дэлгэрүүлхэ байна.

Хэнэйшье мэдэhээр, эдэ hаалишадай абаhан уялгын амжалтатайгаар дүүргэгдэхын тула ехэхэн хүсэл оролдолго гаргаха, горитой ажал хэхэ хэрэгтэй байhаниинь ойлгосотой ааб даа.

Нэн түрүүн бүри мүнөөнhөө бии байhан үбhэ тэжээлэй килограмм бүхэниие hайнаар буйлуулжа, шанаржуулжа, үнеэдэй hү шэмые дээшэлүүлхээр болгожо эдюулхэ гэжэ оролдонобди. Үхэрнүүдэй байжа эдеэлhэн түрүүшын үдэрhөө фермэдэмнай тэжээл буйлуулха цех дүүрэн хүсэндөө хүдэлгэгдэжэ эхилээ hэн. Мүнөө үдэр бүри 187 үнеэдтэ эдюулхээр хамта зургаан тонно хэршэгдэhэн hолоомо ууралаар дэбтээгдэнэ, талхантай холигдожо эhээгдэнэ.

Эдэ үдэрнүүдтэ үнеэн бүхэндэ сүүдхын 10 килограмм силос, 4 килограмм үбhэн, hаагдаhан hүнэй литр бүхэндэ 400 грамм талхан эдюулэгдэнэ.

Үбэлжэлгын үедэ гансашье hү ехээр hааха бэшэ, тэрэнээ шанар hайнгайгаар абаха хэрэгтэ анхарал ехэ хандуулагдаха байна. Илангаяа үнеэдые hаахадаа, хүхэ дэлэнгыень наринаар угааха, аршаха, хүнэг, амhартануудаа сэбэр байлгаха гэхэ мэтэ асуудалнуудта үдэр бүри анхаралаа табихабди.

Иигэжэ үбэлэй сагта hү ехээр hааха гэжэ дээшэлүүлэгдэhэн уялга абаад байхадаа, маанадай жэшээгээр мүрысөөндэ оролсыт гэжэ аймагайнгаа ажахынуудай бүхы hаалишадые урижа, «Улаан Сэлэнгэ» газетээр дамжуулан хандаа hэмди.

Хэнэйшье мэдэhээр үбэлжэлгын түрүүшын үдэрhөө эмхи гуримтайгаар, эршэмтэй шангаар хүдэлжэ, сагаан эдеэ hаба hуулгаар билтарса hаабалнай, гансашье энэ жэлэй бэшэ, мүн ерэхэ шэнэ жэлэй түрүүшын шата — 1976 оной түсэб, уялга амжалтатайгаар дүүргэгдэхэ бшуу.

Тиигэжэ түрэл партиингаа XXV съездые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтаха гээшэ малшан, hаалишан бүхэнэй нангин уялга мүн.

Д. ЛУБСАНОВА,
Сэлэнгын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой Булагай фермые даагша.

ФРГ-гэй Федеральна канцлер В. Шеель Москваhаа мордобо

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй уряалаар албанай хэрэгээр Советскэ Союзда ерэhэн Германиин Федеративна Республикын федеральна президент Вальтер Шеель hамгантаяа ноябриин 13-да Москваhаа мордобо. Тэрэ Ташкент, Самарканд хотонуудта хүрэхэ байна.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Н. В. Подгорный, СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко ба бусад тусхай тушаалтад ФРГ-гэй, Советскэ Союзай гүрэнэй тугуудаар шэмэглэгдэhэн аэродром дээрэ ФРГ-гэй президентые үдэшөө.

Москвагай ажалшадай түлөөлэгшэд ФРГ-гэй президентые үдэшэлсэхэеэ аэродром дээрэ ерэбэ.

Зэбсэгтэ хүсэнүүдэй гурбан түрэлэй сэрэгэй — ябаган сэрэгшэдэй, летчигүүдэй, морягуудай хүндэлэлэй харуул ниидэлгын талмай дээрэ жагсаагдаа. Хүндэлэлэй харуулай начальник ФРГ-гэй президентдэ рапорт үгэжэ, Германиин Федеративна Республикын, Советскэ Союзай Гүрэнэй гимнүүд гүйсэдхэгдэбэ.

Н. В. Подгорный, В. Шеель хүндэлэлэй харуулай урдуур ябажа, сэрэгшэдтэй мэндэшэлэлдээ.

Хүндэлэлэй харуул жэгдэ алхамаар талмай дээгүүр гаража, үдэшэлгын ёhолол түгэсхэбэ.

***

Энэ үдэртөө В. Шеель Узбекистанай ниислэл хотодо ерээ.

(ТАСС).

БҮЛГЭМЭЙ СЪЕЗД

Һохор хүнүүдэй Бүхэроссин бүлгэмэй (ВОС) съезд ноябриин 12—13-да Москвада болобо. Хараа муутай дээрэhээ инвалид болоhон хүнүүдые ажалаар хангаха, эдэнэй ажаhуудал ба соёл культурые саашадань hайжаруулха асуудалнуудые съезд дээрэ зүбшэн хэлсэhэн байна.

Хараа муутай болоhон хүнүүдэй ниитын ажал ябуулгада эдэбхитэйгээр хабаадалсаха арга олгоhон таарамжатай байдал Совет засаг байгуулаа гээд съезд дээрэ тэмдэглэгдээ. Мүнөө ВОС үйлэдбэриин хүсэтэ үндэhэ hууритай болонхой. Эндэ олон арбаад мянган хүн ажаллана. Энэ жэлдэ 50 жэлэйнгээ ойе тэмдэглэжэ байhан бүлгэмэй ажал ябуулгые парти, правительствамнай үндэрөөр сэгнээ. Хараа муудаhан дээрэhээ инвалид болоhон хүнүүдые ниитын ажал хүдэлмэридэ элсүүлэн хабаадуулhанайнь түлөө тус бүлгэмые Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнаhан байна.

(ТАСС).

Прагада концерт болобо

Совет соёлой үдэрнүүдэй Чехословакида нээгдэhэнтэйнь дашарамдуулан, СССР-эй искусствын уран бэлигтэнэй концерт Прагада болобо. КПЧ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, ЧССР-эй президент Г. Гусак ба Чехословакиин Коммунис партиин ба правительствын бусад хүтэлбэрилэгшэд, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, СССР-эй культурын министр П. Н. Демичев түрүүтэй Совет делегаци Сметанын нэрэмжэтэ театр соо болоhон концерт харааhан байна.

А. Хачатурянай «Спартак» гэжэ баледhээ сценэ харуулhан СССР-эй Ехэ театрай баледэй труппын артистнууд амжалтатай байба. Оперонуудhаа аринуудые дуулаhан Ехэ театрай дуушад Т. Милашкина, В. Атлантов, Ю. Мазурок гэгшэдые сугларагшад халуунаар угтаба. СССР-эй арадай артист Г. Эрнесаксай хүтэлбэри доро Эстониин ССР-эй гүрэнэй академическэ эрэшүүлэй хоор ехэ амжалта туйлаа.

Сергей Прокофьевой, Дмитрий Шостаковичай, Александр Долуханянай зохёолнуудые Прагын национальна театрай оркестр совет дирижер Н. Ярвиин хүтэлбэри доро гүйсэдхэhэн байна.

Прага. (ТАСС).

РОССИН НОМОЙ ВЫСТАВКЭ

ОРЕНБУРГ. (ТАСС). Россин Федерациин бүхы хэблэлнүүдэй продукциин выставкэ ноябриин 13-да эндэ нээгдэбэ. 2 мянга шахуу ном эндэ табигдаа. Ниитэ политическэ темээр барлагдаhан номууд. В. И. Ленин тухай, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайн тухай зохёолнууд табигдаhан байна. Уран зурагай продукциин, гоё hайханаар шэмэглэгдэhэн хэблэлэй таhаг олоной анхарал татана.

Республикын хэблэлнүүд дүн хамта 600 миллион хэhэгээр 7—8 мянган ном ба брошюрые жэл бүри хэблэн гаргадаг юм.

…ССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЫЕ ЗАРЛАХА ТУХАЙ

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Прези… иигэжэ тогтообо:

Буряадай Автономито Совет Социалис Республикын Верховно Соведэй юhэдэхи зарлалай хоёр… сессиие 1975 оной декабриин 18-да Улаан-… хотодо зарлаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ **Б. СЕМЕНОВ.**

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь **И. ЧЕРНЯКОВ**

Улаан-Үдэ хото, Соведүүдэй байшан.
1975 оной ноябриин 14.

Комсомолой ажабайдал

НИИТЭ ХҮДЭЛМЭРИИН ХҮСӨӨР

Манай Бэшүүрэй совхозой комсомолшууд болон залуушуул юhэдэхи табан жэлэй түгэсхэхы жэлые амжалтатайгаар дүүргэхын, КПСС-эй XXV съездые ажалай бэлэгүүдээр угтахын түлөө социалис мүрысөөндэ оролсожо, бүхы хүсэ шадалаа, дүй дүршэлөө элсүүлэн ажаллажа байнхай. Совхозоймнай комсомолой организаци 1974—1975 онуудай дүнгүүдээр малшадай социалис мүрысөөндэ амжалтануудайнгаа түлөө «Комсомолой эрхим эхин организацида» гэhэн ВЛКСМ-эй ЦК-гай дамжуулгын вымпелээр, «КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые амжалтатайгаар бэелүүлжэ байhанайнгаа түлөө» гэжэ ВЛКСМ-эй ЦК-гай вымпелээр хэтэ мүнхэдэ, мүн комсомолдо В. И. Ленинэй нэрэ олгогдоhоор 50 жэлэй гүйсэhөөр болон ВЛКСМ-эй Буряадай обкомой 50 жэлэй ойн баярай «Социалис мүрысөөндэ илагша» гэhэн дурасхаалай вымпелээр шагнагдаhан байна.

Комсомолшууд болон залуушуулаймнай байгша ондо хэhэн хэрэг, ажал дээрэнь тогтое. Ажахымнай комсомолой организацида 170 гэшүүн тоологдоно. Тэдэнэй 100 гараниинь мал болон тариан ажалда хүдэлнэ.

Байгша оной январь hарада болоhон суглаан дээрэ «Хонин ажалай халуун хаhада — комсомолой анхарал» гэжэ уряатай социалис мүрысөөн түрэhэн байна. Тиихэдэ бидэнэр социалис мүрысөөнэй ёhо гуримуудые тодорхойгоор залуу хонишод болон сакманшагуудта ами аминдань зохёон абаа бэлэйбди. Мүрысөөнэй ёhоор моральна болон материальна урмашуулгада онсо анхарал хандуулагдаhан юм. Үнгэрэгшэ үбэл хонин ажалда сакманшагаар, хонишоноор 35 хүбүүд, басагад хүдэлөө.

Энэ харюусалгата хаhада ажаллаhан комсомолшууд тэдэндэ даалгагдаhан ажал дууhан бэелүүлээ. Юуб гэхэдэ, ахалагша хонишон, комсомол Бата Базаров 100 эхэ хонинhоо 95 хурьга абажа, 3 килограмм ноохо хонин бүриhөө хайшалаа, тэрэнэй хажуугаар мүнөө жэлдэ Батын отарынхидай хонин бүриhоо хурьга абахын түлөө оролдохонь лабтай. Тиихэдэ Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат Дулма Цыбиковагай 100-hаа 100-е абаhан отарада комсомолшууд Дамба, Александр Цыреновтэн hайнаар ажаллаа. Тэрэшэлэн залуушуул Любовь Цыдыпова Павел Разуваев хоёршье муу бэшээр хүдэлhэн байна.

Хурьга абалгын hүүлээр хабарай тарилгын ажал эхилбэ. Түгэсхэхы жэлдэ үндэр ургаса ургуулжа абахын түлөө шармайлсажа, бидэнэр 12 комсомол залуушуулай агрегадуудые эмхидхээ hэмди. Тэдэнэй дундаhаа комсомол Леонид Селивановай агрегат 1.015 га ороо hото ургамалнуудые 15 ажалай үдэр соо тарижа онсо шалгарhан байна. Тиихэдэ Борис Батуевай агрегат 840 га таряа. Мүн залуу тракторист Юрий Уралёв МТЗ-50 трактораар хахад hарын туршада 122 га газар хахалаа hэн.

Хониной ноохо хайшалалгада 60-аад хүбүүд, басагад хабаадалсаа бэлэй. Нэгэдэхи hууриин түлөө мүрысөөн нёдондо hайн дүнгүүдые туйлаhан Зоя Уралёва комсомол Баир Цыренов хоёрой хоорондо хони хайшалалгын түрүүшын үдэрhөө hүүлшынь үдэр болотор замхааргүй. hүүлэй hүүлдэ Баирынь илажа гараа. Энэ нүхэрнай 40 центнерhээ үлүү ноохо 1.850 хонинhоо хайшалаа. Хоёрдохи hууринда гараhан Зоя Уралёва 1.384 толгой хонинhоо 36 центнер 40 килограмм «сагаан алта» хайшалан абаа. Совхозой залуушуулай хажуугаар хонидой ноохо хайшалалгада hурагшанар Света Цыбикжапова, Нина Дубданова гэгшэд тус тустаа 25, 15 центнерhээ үлүү ноохо хайшалжа, hургуулиинхидай дундаhаа түрүүлээ.

Үбhэ хуряалгыншье үедэ совхозой комсомол болон залуушуул hайнаар ажаллаа.

Таряа хуряалга... Энэ харюусалгатай ажалай хаhын урда тээ совхозой комсомолой организациин суглаан үнгэргэгдэжэ, залуу механизаторнууднай Мухар-Шэбэрэй аймагай «Искра» болон аймагайнгаа «Победа» колхозой комсомол болон залуушуулай таряа хуряалгада «Ажалай габьяа харуулая» гэhэн үүсхэлые халуунаар дэмжэжэ байhанаа мэдүүлээ hэн. Таряа хуряалгада 11 комсомол-залуушуулай агрегадууд хүдэлөө. Эдэнэр 2.330 гектар талмайhаа 35 мянга гаран центнер орооhо таряа сохижо абаа. 11 агрегадууд соохоо И. Петровой агрегат 6 мянга гаран центнер таряа сохижо түрүүлээ. Тиихэдэ В. Горюновайшье агрегат тэрээнhээ холо үлөөгүй.

Байгша ондо ажахын hү haалиин 2-дохи фермын hаалишан ВЛКСМ-эй гэшүүн Уварова, залуу hаалишан Цыбиков гэгшэд яhала hайн үрэ дүнгүүдтэй ажаллажа байна. Эдэ нүхэднай хубиингаа табан жэлэй даалгабаринуудые бэелүүлэнхэй. Тэрэшэлэн мал адуулагшад комсомолшууд С. Онохов, П. Куприянов «Коммунис ажалай ударник» гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй.

1975-76 онуудай малай үбэлжэлгые эмхитэйгээр, hайнаар үнгэргэхын тулада үнгэргэгдэжэ байhан ажал ябуулгануудта залуушуулнай хабаадуулагдана. Хонишод болон hү haалиин фермэнүүдтэ бүдүүн тэжээл асаралсаха хэрэгтэ комсомолой гэшүүд эдэбхитэйгээр хүдэлнэ. Тиигэжэ комсомол-залуушуулай воскресник haяхан үнгэргэгдэжэ, 245 центнер хүхэ hолоомо (зелёнко) зөөлсэhэн байнабди.

Эдэ бүхы ябуулагдажа байhан комсомолой организациин ниитэ хүдэлмэри комсомол болон залуушуулые совхозой урда табигдаhан зорилгонуудые шиидхэлсэхэ хэрэгтэ элсүүлэлсэжэ байна гэхэдэ алдуутүй.

Б. БАЗАРОВ.
Бэшүүрэй совхозой комсомолой комитедэй секретарь.

Авиационно заводой механическа цехэй түрүү хүдэлмэришэн Нина Андрияновна Дубининае зураг дээрэ харанат Халаанайнгаа даабарие 120 процент дүүргэдэг юм. Н. А. Дубинина табан жэлэйнгээ түсэб дүүргээд, ерэхэ жэлэй январь рын даалгабари бэел жэ эхилэнхэй.

Н. ФЕДОТОВОЙ фо

Ашаа тээдэг крантай адар томо машинын руль залуухан басаганай мушхажа ябахые хүдөө нютагта мүнөө сагта хомоор лэ харахат Хараашье haa. Хэжэнгэдэл тиимэ басагантай золгохот Энэмнай Долгорма Жимбеевна Дугарова гээшэ. Эхэ, эсэгэньшье бүхы наhаараа Хэжэнгын аймагай Энгельсын нэрэмжэтэ колхоздо (мүнөө «Октябриин 50 жэл» совхозой отделени) механизаторнуудаар хүдэлhэн юм. Мүнөө хоёр дүүнэрынь трактористнараар нютагтаа ажаллана. Тиимэhээ Долгормагай жолоошон болоhон ушар огто гайхалгүй.

Нюргаар набтар, харахада, тон залуухан басаганай жолоошон болгыт гэжэ ерэхэдэ, сэхынь хэлэхэдэ, яахаашье ойлгожо ядаа hэмди, — гэжэ Долгормагай хүдэлдэг Хэжэнгын «Сельхозтехника» гэжэ районно нэгэдэлэй гаражые даагша Анатолий Сысоевич Жерлов мүнөө хөөрэнэ. — Жолоошод ходо дуталдаха аад, абаа hэмди..,

Ажалда абаhандаа «Сельхозтехника» нэгэдэлэй хүтэлбэришэд халаглаагүй hэн. Долгорма Жимбеевна айхабтар нэтэрүү, түмэр түдэгэдэ бэрхэ, hүбэлгэн, түбhэн юумэнhээ тунхарихагүй басаган байшоо. Дүрбэн жэлэй туршади эндэ хүдэлхэ зуураа, нүхэдэйнгөө дунда хүндэтэйшье болоо.

Табан жэлэй түгэсхэхы жэлдэ абаhан уялгаяа дүүргэхэеэ оролдожо, жолоошон Долгорма Дугарова эдэ үдэрнүүдтэ эршэмтэйгээр ажаллана.

Д. САМБУЕВАЙ фото.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д. Дугарова.

СЭЛЭНГЫН АЙМАГТА

ЭРХИМЛЭБЭД

Энэ жэлдэ Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой луговодууд аймаг доторoo эрхимлээ. Аймагай колхоз, совхозуудай түрүүшүүлэй хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй бүхэсоюзна үдэртэ зорюулагдаhан зүблөөн дээрэ колхозой гурбан луговодто — Ширап Жугдуржапович Очиров, Надмит Цыренович Цыренов, Александр Маркелович Ефимов гэгшэдтэ «Герасимовска шангай лауреат» гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоhон юм.

Луговод Ефимовэй хүтэлбэрилдэг звеногой коллектив богони болзор соо, hайн шанартайгаар үбhэ хуряаха мүрысөө аймаг доторoo үүсхэhэн юм. Звеногой гэшүүд 4.400 центнер hайн шанартай үбhэ хуряаха социалис уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэhэн, түсэбhөө гадуур 400 центнер үбhэ тэжээл бэлдэhэн байна. Энэ звено үбhэ hурилэлгээрээ колхоз доторoo түрүүлэн дүүргээ.

УЛААН ТУГТА ХҮРТЭБЭ

Сэлэнгын леспромхоз байгша оной гурбадахи квартал соо продукци худалдалгаар түсэбөө 101,8 процент, ажалай бүтээсые дээшэлүүлгээр 107,1 процент, олзо доходой талаар түсэбөө 122,7 процент дүүргэжэ шадаа. Нютагай предприятинуудай дунда дэлгэрhэн социалис мүрысөөнэй байгша оной гурбадахи кварталай дүнгөөр Сэлэнгын леспромхозой коллективтэ Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон профсоюзай областной Соведэй дамжуулгын Улаан туг нэгэдэхи мүнгэн шантайгаар барюулагдаа.

МАЛШАДАЙ БЭЛЭГ

Сэлэнгын совхозой малшад Агуухэ Октябриин ойн баярай урда тээ гүрэндэ мяха худалдалгаар жэлэйнгээ түсэб дүүргээ. 6.800 центнер даабаритай байhан аад, тус совхоз 6.964 центнер мяха тушааhан, нёдондо жэлэй энэ үеынхидэ орходоо 1.000 центнерээр ехэ мяха худалдаhан байна. Түсэбтэ табан жэлэй даабаришье амжалтатайгаар дүүргэгдээ. 29.985 центнер түсэбэй орондо 32.485 центнер мяхан гүрэндэ тушаагдаа.

Эрье хонидые харууhалдаг ахалагша хонишод Д. И. Ковандин, Г. Б. Буянтуев, П. Клименков, А. И. Гайдуков, Б. Р. Раднаев гэгшэд энэ жэлэй түсэб дүүргэлтэдэ ехэхэн хубитаяа оруулаа.

ТАБАН ЖЭЛЫЕ — БОЛЗОРhООНЬ УРИД

Сэлэн-Дүүмын заhабарилгын механическа заводой коллектив табан жэлэйнгээ түсэбые hараар урид дүүргэбэ. Табан жэлэй түсэбөөр хараалагдаhан 3.600 вагон-гэрэй эгээл hүүлшынхинь октябриин 27-до бүтээгдээ юм. Түсэбhөө гадуур бүтээл тушаагдаhаар. В. И. Барановай хүтэлбэрилдэг участогай А. И. Киргизовэй хүтэлбэрилдэг модоной цехэй хүдэлмэришэд В. В. Аверин, Р. Я. Бутусин, Д. Д. Буянтуев, Л. М. Смирнов, М. К. Зарубин, Р. Б. Дугаров гэгшэд мүрысөөндэ түрүүлнэ.

Бэлэдхэлэй цехэй ажалшадшье (цехэй начальник Г. А. Гончаров) арадай ажахын түсэб болон социалис уялгануудые амжалтатайгаар дүүргэнэ. Эдэнэр вагон-гэрнүүдтэ хэрэгтэй зүйлнүүдые бэлдэлгээр табан жэлэйнгээ даабарие октябриин 25-да дүүргээ. Н. В. Ленинсанай бригадын электро-гагнууршад, В. Ц. Тароваи бригадын хабсаргагшад, слесарь С. Ф. Шишмарев болон бусад табан жэлэй даабарие дүүргэхын түлөө шармайн ажаллана.

Р. БАЛДАНОВ,
манай корр.

ТАБАН ЖЭЛЭЙ ТҮРҮҮШҮҮЛ

ГАБЬЯАТА МАЛШАН

Калистрат Родионович Андреев 1965 ондо 100 үнеэнhээ 114 тугал абажа шадаhан юм.

Мал ажалда 100-hаа 100 болон дээшэ тоотой хурьгашье, тугалшье абаха гээшэ, ехэ амжалта. Эгээл тиимэhээ үрэжүүлэгшээр (техник-осеменатор) 1965 онhоо эхилжэ ажалладаг К. Р. Андреевэй түрүүшын жэлдэ туйлаhан амжалта яhала hайн үрэ дүн болоно. Тиигэжэ энэл жэлээ үрэжүүлэгшэ К. Р. Андреев ажалдаа амжалтатай байhанайнгаа түлөө БурАССР-эй хүдөө ажахын министерствын Хүндэлэлэй грамотада хүртөө бэлэй. Эдэ дээрэ хэлэгдэhэн үгэнүүдэй hүүлээр зарим нэгэн hанажа магад. «Ай, энэ нүхэр гансал дахин амжалта туйлаа ха». Үгы даа, нүхэр Андреев өөрынгөө ажалаар омогорходог, тэрээндээ дуратай, эхилhэн юумэеэ заабал дүүргэдэг хүн. Манай хэлэhэн үгэнүүдые тэрэнэй ажал гэршэлнэ. Үрэжүүлэгшэ түрүүшынгээ жэлhээ эхилээд 100-hаа доошо тугал орой абаагүй, гадна 1965 онойнгоо амжалтаhаа үшөө үлүү үрэ дүн туйлаhан байна. 1971 ондо 100 үнеэнhээ 118,3 тугал абажа шадаа.

Иимэ хүсэн түгэсөөр ажалладаг К. Р. Андреев Улаан-Үдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүн юм.

Хүдэлмэридөө абьяастай үрэжүүлэгшын ажалай үг унги, оньhон эхин хаанаб? Энэ асуудалда харюусахын тулада нүхэр Андреевэй ажалай намтар уудалая.

Тэрэ 1953 ондо хүдэлжэ захалаа бэлэй. Энэ үе сагуудта хүбүүд, басагад «түмэр агтые» жолоодохо ехэ дуратай байhан шуу. Теэд Калистрат Родионович (угаа моридто дуратай hэм гэжэ хөөрөө hэн) моришон болоо. hүүлээрнь хэдэн жэлэй туршада үхэр адуулагшан байгаа. 1965 он. Энэ жэлhээ үхэр үрэжүүлдэг мэргэжэл шэлэн абаа.

Бидэ иигэжэ нүхэр Андреевэй мал ажалые өөрынгөө сэдьхэл зүрхэнэй уряагаар шэлэhые ойлгобобди.

Амжалта ганса ажалдаа дуратай байhанhаа ерэдэггүй. Энээнэй хажуугаар оролдолго, дүй дүршэл гэхэ мэтэ шухала бшуу. Тиимэhээ шухалын шухала К. Р. Андреевэй дүй дүршэл тухай нэгэ хэды үгэ.

— Амжалтануудаа хайшан гэжэ туйлаабта, хөөрэжэ үгыт гэхэдэмнай хэлэбэ: «Тон шухала юумэн — ажал, оролдолго. Хэрбээ шабааhанда зууралдахаб гэжэ айбал, юуншье бүтэхэгүй. Үнеэн бүхэн өөрын онсо аяг зантай. Хашхаржа, сохижо болохогүй, эрхэлүүлхэдэ дээрэ. Нэгэшье үдэр үнеэдhээ холо ошонгүй байбал, отондо орохо сагынь аша үрэтэйгөөр хэрэглэгдэхэ байна. Хайшааб даа аргагүй талаар ябаха болоо haa, нүхэртөө (нүхэрынь тус фермын түрүү haалишадай нэгэн, табан жэлэй hунэй түсэб дүүргэнхэй Крестинья Егоровна) найдадагбди. Ажалдамнай хүбүүмнай хамhалсадаг hэн. Хүбүүмнай мүнөө жэл Буряадай хүдөө ажахын институдай экономическа факультедэй студент болоо».

— Танай ажалай тон хүндэ хүшэрынь ямар юумэн болоноб?

— Отондо оруулха, үрэжүүлхэ үнеэе тааха, шэлэхэ гээшэ бэрхэ юм. Юуб гэхэдэ, олон тоото юумэнүүдhээ үрэжүүлгын үрэ дулдыдадаг. Жэшээнь, 10—20 үдэрэй урда тугаллаhан үнеэнэй отондо орохо дуратай болоошье haань анхарха хэрэггүй. Тэрэ үнеэе энэ үедэ хэды дахин үрэжүүлжэшье байгаа haа, туhа болохогүй, хии хооhон лэ ажал хэгдэхэ. Зүгөөр үнеэдэй тугаллаhанай hүүлээр 30—35 хоногой удаа түрүүшын лэ үрэжүүлгэ хээдхихэдэ үнеэн отондо ороодхидог. Тиихэдэ, олон тугал абахын тулада нэгэ оньhон бии. Тэрэниие бодото хэрэг дээрэнь яажа бэелүүлхэб гэбэл, январиин эхеэр тугаллаhан үнеэдээ мартын тэн болотор отондо орохо сагыень алдангүй үрэжүүлбэл, зарим жэлнүүдтэ нэгэ үнеэнhээ хоёршье тугал абажа боломоор юм. Гадна, үрэжүүлгээ үнеэдэй ябаhан газартань хэбэл зохид агша».

Калистрат Родионович, бүхы наhаяа мал ажалтай холбоот. Харин мүнөө танай сэдьхэлдэ залуу наhандаа ажал шэлэхэдээ алдуу хээб гэhэн бодол түрэдэггүй гү?

— Үгы даа. Энэ ажалда саашаал хүдэлхэб.

Энэл хүсэлэнhөөнь К. Р. Андреевэй ажал парти, гүрэн түрын үндэр сэгнэлдэ хүртөө. Үрэжүүлэгшэн Андреев Ажалай Улаан Тугай орденоор, искусственна үрэжүүлгын эхи үндэhэ табигша И. И. Ивановай түрэhөөр 100 наhанай ойн баяртай дашарамдуулан, эрдэмтэнэй медаляар, олон тоото медаль болон тэмдэгүүдээр Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаhан байна. Тиихэдэ

Зурагта...

Буряадай АССР-эй ... малшан гэhэн хүндэ... зэргэдэ хүртэнхэй.

Республикымнай ... рэй, Хяагтын, Мухар... рэй болон бусадшье ... гуудhаа залуу үрэ... шэд ерэжэ, нүхэр ... вэй дүй дүршэлтэй ... садаг байна.

Эндэ К. Р. Андреев... хэр Крестинья Егоро... хай хэлэлтэй. К. Е. А... ва нүхэртөөл адли ... ажалшан. Тэрэнэй ... хозой Хүндэлэлэй ... барлагданхай. ha... Андреева «Юhэдэхи ... жэлэй ударник» гэhэн ... дэгээр, олон тоото ... лэлэй грамотануудаар ... нагданхай юм.

Иимэ бэрхэ, ажалш... лын гэрэйнгээ нюур ... «Үндэр культуратай ... гэжэ бэшүүлхэ эрхэ ... ниинь гайхалгүй. А... тэн ажалдаашье аб... гэр бүлэдөөшье — ... сэбэр.

Ленинэй нэрэмжэтэ ... хозой hү haалиин ... фермые эрхилэгшэ ... Сучков, К. Р. Андреев... хай тон зүбөөр хэлэ... «Аймшагтай бэрхэ ... хүн юм. Ажалдаа ... нягта. Гадна, нүхэ... шье хүдэлмэри хүт... жэ шадаха».

Нүхэр Андреев ... лэгшээр 11-дэхи жэл... лажа байна. Тиигэжэ ... зойнгоо бодо малай ... 1000 гараар олон бо... Хамтын ажалда бү... сэ шадалаа үгэжэ, ... хэр Андреев жаргал... хой. Иимэ жаргалhаа ... жаргал үгы ха юм.

Д-Р. ДАМБА...

АЛАС-ДУРНЫН ХИЗААРТА

Кремлиин курантнуудай Москвада хахад hүниин дохёо үгэжэ байхада, Алас-Дурна зүгтэ үглөөгүүр игаагаад байдаг. Асари томо океанска онгосонуудай гудогууд далайн эрьсын хабсагайнуудые залд гүүлэн бүрхирэлдэнэ. Портын крануud ута гараа hарбайлдана. Хүн зон ажалдаа яарана. Тиин ажалай үдэр мандана бшуу.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Авачинска бухтын дэргэдэ байрлаhан вулканологууд үглөөнэйнгөө сай уугаад, дахинаа шэнжэлгынгээ хүдэлмэридэ шармайха гэжэ бэеэ зэhэнэ.

ТАСС-ай фотохронико.

Совет Алас-Дурна зүгэй промышленна предприятинуудай цехүүд, колхоз, совхозуудай полинууд, барилгын талмайнууд дээрэ ажалдаа ехэ амжалтануудые туйлажа, Агуухэ Октябриин hайндэрые угтаба. ТАСС-ай корреспондентнүүд иигэжэ мэдээсэнэ:

БАМ-да — ЖЭЛ СОО

БАМ-ай украин барилгашадай буртаг тайга соохи Ургал гэжэ горхоной эрьедэ ерэhэн сагhаа хойшо тэбхэр жэл үнгэрбэ. Эдэмнай БАМ-ай гурбан зуугаад түлөөлэгшэд эрхим барилгашад, механизаторнууд, инженернүүд гээшэ.

Мүнөө эндэ Украинын барилгашад мянга гаранхай. Жэл соо БАМ-ай барилга дээрэ. Түрүүлэн эндэ ерэгшэдэй түсэбүүдэй ехэнхинь бэелүүлэгдээ. Донецкая, Киевская, Строительная гэжэ шэнэ үйлсэнүүд жэрыллдэн гаргагданхай. Ургал гэжэ залуу хотодо оорын hургуули, хүүгэдэй «Гуцулочка» гэжэ комбинат, столово, больница, магазинууд бии. Олон квартиратай байрын гэрэй барилга дүүргэгдэнхэй, табан дабхар үшөө нэгэ гэрэй hуури табигдаа. Спортын залтай, библиотекэтэй, кружогуудай хүдэлхэ таhалгануудтай клуб баригдажа байна. Ажалай алдар солын музей эндэ бии болгогдохо юм.

КПСС-эй XXV съездые нэрэтэй солотойгоор угтаха гэhэн мүрысөөн ажалай шэнэ амжалта асарба: Октябриин hайндэрэй урда тээхэнэ «Укрстрой» гэжэ барилгын хабсаралгын поездын коллектив жэлэйнгээ түсэб болзорhоонь гурбан hараар урид дүүргэбэ.

Амар шадар урган бодожо байгаа эгээл залуу Ургал хото бүри хүгжэн түбхинэнэ.

М. ХАНУХ.

Ургал,
БАМ-ай зүүн участок.

ДАМЖУУЛГЫН ТУГ — 18—ДАХЯА...

Хабаровскын рубероидой заводой коллектив СССР-эй барилгын материалнуудай промышленностиин министерствын болон ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан тугые арба наймадахла абаба. Түсэбтэ табан жэлэй эхинhээ хойшо коллектив hалбари доторoo түрүү hуурияа алдаагүй. Энэ саг соо эндэ 10,5 миллион дүрбэлжэн метр зөөлэн хушалта бэлдэгдээ. Байгал-Амарай түмэр замай барилгашадай бүхы захилнууд болзорhоо урид дүүргэгдэнэ.

hалбари соогоо эрхим машинист, Ленинэй орденго В. А. Алексеенко энэ предприятида ажалладаг. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг коллектив картон хэдэг машина дээрэ час соо гурбан тонно продукци үйлэдбэрилэн гаргажа, шэнэ амжалта түйлаба. Агуухэ Октябриин hайндэрэй урда тээхэнэ бригадир Е. К. Отмаховагай нэрэ предприятиин Хүндэлэлэй дэбтэртэ бэшэгдэбэ. Тэрэ мэргэжэлээрээ эрхимлэгшэ гэhэн нэрэ зэргэдэ зургаадахяа хүртөө.

А. КРЕСТИНСКИЙ.

Хабаровск.

ХАНИ БАРИСААНАЙ АША ТУhА

СССР-эй Наукануудай академиин Алас-Дурнын научна түбэй институдууд шухала шэнжэлгэнүүдые хэнэ. Энэнь арадай ажахын элдэб hалбаринуудтахи үйлэдбэриин аша үрые дээшэлүүлгэдэ нүлөөлнэ.

Автоматика болон хүтэлбэриин институдта үнгэтэ металлнуудай уурхайнуудые тухайлан сэгнэхэ программа бэлдэгдэнхэй. Баян хэбтэшэнүүдэй уурхайнуудые бэдэрхэдэнь ЭВМ геологуудта туhална. Байгал Амарай түмэр замай зүүн хубидахи газар дайдын породонууд болон минералнуудые шэнжэлхын тула геологиин институдай хүдэлмэрилэгшэд ехэ ажал хэhэн байна. Экспедициин суглуулhан материалнуудай дүнгүүд энэ ехэ районой баялигые зүбөөр ашаглахада туhалха юм.

Гансал Алас-Дурнын бүлэгэй институдууд промышленна болон хүдөө ажахын 150 предприятинуудтай харилсаа тогтоонхой. 16 шухала темээр эрдэм-шэнжэлэлгын хүдэлмэри хэhэн байна. Тэдэнэй зариманиинь үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэнхэй. Экономическа аша үрэнь таба миллион шахуу түхэригэй болоно.

М. РЫБАКОВ.

Владивосток.

УССУРИН РЕФРИЖЕРАТОРЩИГУУДАЙ АМЖАЛТА

Алас-Дурнын хизаарта, Сибирьтэ ори ганса Уссурин вагонно-рефрижераторна депогой коллектив табан жэлэйнгээ түсэбые болзорhоонь урид дүүргэжэ, Агуухэ Октябриин hайндэрые угтаба. Эндэхи поезднууд Номгон далайн эрьеhээ эхилээд, Балтиин, Хара далайнууд хүрэтэр зурын табилуулдаг.

Депогой мэдэлэй рефрижераторна секци болон поезднууд табан жэл соо дэлхэйн бүмбэрсэгые 1250 дахин тойроhонтой адли зай гаталаа. Гурба миллион тонноhоо дээшэ элдэб ашаа зөөгөө hүүлэй гурбан жэл соо эндэхи рефрижераторщигуудта нэгэшье гомдол ороогүй байха юм.

Уссурин депо үйлэдбэриин үндэр соёл культурын предприятиин нэрэ зэргэтэй, бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ оло дахин илажа гарадаг юм. Табан жэл соо ажалай бүтээсэ 37 процентээр ургаа, зөөгдэhэн ашаанай өөрынь үнэ сэн 18 процентээр доошолоо.

А. ГУЛЯНСКИЙ.

Уссурийск.

БУХЫ ХОТЫЕ ХАНГАНА

Южно-Сахалинскдахи шубуунай фабрика табан жэлэй түгэсхэхы жэлдэ хотын магазинуудта үдэр бүри 230 мянган үндэгэ эльгээгээ. Коллектив продукци үйлэдбэрилхэ табан жэлэйнгээ түсэбые нёдондо дүүргээ hэн. Энэ жэлдэ 69 мянган үндэгэн, 900 тонно тахялагай мяхан түсэбhөө гадуур эндэ худалдагдаха юм. Предприятида тахяануудые клеткэнүүд соо байлгахаар шэнэ цехүүд баригданхай, бүхы ажал оньhожоруулагданхай. Жэл соо тахяа бүхэн 250 хүрэтэр үндэгэлдэг.

1980 он болотор үндэгэ үйлэдбэрилгые 120 миллиондо хүргэхэ гэхэ гү. али областиин бүхы ажахынуудай мүнөө үйлэдбэрилжэ байhантай адли болгохын түлөө хэмжээ ябуулгануудые мэргэжэлтэд хараалжа байна.

Нефтьшэдэй Оха, загаhашадай Невельск, шахтернуудай Углегорск, Курильска олтирогуудай Кунашир хотонууд болон бусад газарнуудта шубуунай томо фермэнүүд бии болгогдонхой.

Л. ЛИСОВСКИЙ.

Южно-Сахалинск.

ВЛАДИВОСТОК. Ма... ороной зүүн захын энэ ... портодо табан хоног ... Колумбиин далайн-сэрэ... флодой «Глория» гэжэ ... ралсалай онгосо айлшал... Айлшаднай хототой та... сахаhаа гадна «Дмитрий Пожарский» гэжэ сэр... онгосын морягуудай айл... болоо.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Колу... биhаа ерэhэн айлшад кр... сер дээрэхи хүндэтэ айл... дай дэбтэртэ гараа таби...

ТАСС-ай фотохрони...

Засагай дээдын зургаануудта

Мүрысөөндэ илагша аймагта — Улаан туг

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет, облпрофсо[вет] 1975 оной гурбадахи кварталай туршада hуурин тосхонуудые болбосон түхэлтэй, ариг сэбэр болгохын түлөө хүдэлмэри hайнаар ябуулха талаар аймагуудай дунда эмхидхэhэн социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые хараад, аймагуудай болон хотонуудай ажалшадай депутадуудай Соведүүдэй гүйсэдкомууд, предприяти, организацинууд ниитэдэ хүдэлмэри ябуулаа гэжэ тэмдэглэбэ. Санитарна байдал hайн болгохо, байгаалиие сахиха талаар хүдэлмэри ябуулагдана.

Прибайкалиин аймсоведэй гүйсэдком 1975 оной гурбадахи кварталда хүнэй hуудаг гэр байрын капитальна зохёон барилгада 204,2 мянган түхэриг гаргажа, түсэбөө 220 процент дүүргэбэ. Энэ саг соо аймагта 1.100 дүрбэлжэн метр харгы болон тротуар баригдаа (түсэб — 200 процент), 65.200 дүрбэлжэн метр харгы заhагдаа (түсэб 108 процент). hуурин тосхоноо болбосон түхэлтэй болгохын түлөө аймагай ажалшад эдэбхитэйгээр хабаадаа.

Тосхонуудаа болбосон түхэлтэй болгохо талаар абаhан социалис уялгануудаа Кабанскын, Хэжэнгын аймагууд муу бэшээр дүүргээ.

Тэхэтэй хамта, Буряадай АССР-эй hуурин тосхонуудые болбосон түхэлтэй, ариг сэбэр болгохын түлөө хүдэлмэри hайнаар ябуулха талаар городуудай, районуудай болон аймагуудай дунда социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ тухай» Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, облпрофсоведэй 1973 оной мартын 23-най тогтоолые олохон аймагуудай Соведүүдэй гүйсэдкомууд хангалтагүйгөөр дүүргэнэ гэжэ Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет, облпрофсовет тэмдэглэбэ.

Баргажанай, Баунтын, Бэшүүрэй аймагуудай Соведэй гүйсэдкомууд hуурин тосхонуудые болбосон түхэлтэй, ариг сэбэр болгохо социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ харюусалгагүйгөөр хандаа, мүрысөөнэй ямараар дүүргэгдэhэн тухай мэдээсэлшье үгөөгүй.

1975 оной гурбадахи кварталай туршада hуурин тосхонуудые ба городуудые болбосон түхэлтэй, ариг сэбэр болгохын түлөө хүдэлмэри hайнаар ябуулха талаар социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет, облпрофсовет хаража үзөөд, социалис мүрысөөндэ Прибайкалиин аймаг илажа гараа гэжэ тоолобо.

РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй 1973 оной январиин 13-най тогтоолой ёhоор нэгэдэхи hуури эзэлhэн Прибайкалиин аймагай Соведэй гүйсэдкомдо РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй дамжуулгын Улаан туг, 3 мянган түхэриг мүнгэн шантайгаар барюулагдаба.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат Дулма Самбуевна Цыбикова Бэшүүрэй совхоздо хонишоноор олон жэлэй туршада хүдэлнэ. Тэрэ жэлhээ жэлдэ hайн амжалта туйлана. Мүнөө Дулма Самбуевна түл абалгадаа түлэг бэлдэжэ байнхай.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ТҮРЭЛХИДЭЙ АНХАРАЛДА

ТУСХАЙ ХАНДАЛГА ХЭРЭГТЭЙ

Һуралсалай жэлэй эхилхэдэ, манай ороной hургуулинуудай богоhо олон миллион hурагшад, тэрэ тоодо нэгэдэхи класста түрүүшын удаа орогшод алхадаг байна. Илангаяа нэгэдэхи класс орогшодто тусхай анхарал хандуулха, сагаа зүбөөр баарилхадань, бэе махабадынь hайжаруулхадань туhалха шухала. Эдэ асуудалнууд түрэлхидэй, багшанар болон врачнуудай hанаа бодохэл зобоодог байна. Манай үхибүүд hайнаар hуража, элүүр энхээр хүгжэжэ, эрдэмтэй зонууд болоhой гэжэ хүн бүхэнэй хүсэдэг байhаниинь элитэ. Эдэ асуудалнуудые зүбөөр шиидхэхын тула. сэбэр агаарта hайнаар амаруулха, сагаа зүбөөр хэрэглэхэдэнь, бэеэ сэбэр абажа ябахадань туhалха шухала.

Түрүүшынхеэ hургуулида орохон үхибүүнэй ажабайдалда ехэ хубилалта болодогынь мэдээжэ. Үхибүүн hуралсалдаа hайнаар хандажа hурахаhаа гадна, үстэнөөрөө өөрынгөө hайнаар нүхэсэжэ hураха, түрүүшынгээ даабаринуудые зүбөөр, шадамараар дүүргэхэ зэргэтэй. Эдэ даабаринуудые дүүргэхэдээ үхибүүн горитой ехэ хүсэ шадалаа элсүүлдэг. ухаан бодолоо гүйлгэдэг байна.

Эгээл энэ үедэ үхибүүнэй бэе махабад hайжаруулгада ехэ анхаралаа хандуулха шухала. Совет мэдээжэ багша В. А. Сухомлинский энэн тушаа ингэжэ хэлэhэн юм: «Үхибүүн баяр баясхалантай, омог дорюун байхадаа, ухаан бодолойнгоо табилаар hайнаар хүгжэдэг, ойлгоhон юумээ мартадаггүй, өөрынгөө хүсэндэ этигэдэг байна. Һуралсалайнь түрүүшын 4 жэлэй туршада үхибүүдтэ hаналаа табихадаа бэе махабадыень hайжаруулгада анхарал хандуулдаг байна».

Һуралсалайнь хүндэ болобайhантай дашарамдуулан, үхибүүдэй махабад hайжаруулгада гол анхарал хандуулагдадаг болоо. Һуралсалай шэнэ программа нилээд шахардуу болонхой. Һурагшадай номоо hайнаар үзэдэг болохын, сагаа зүбөөр, гамтайгаар хэрэглэдэг болохын тула тусхай расписани табиха шухала.

Үхибүүе нэгэ хэмдэ бодхоожо hургахада hайн. Һургуулиин hуралсалай үглөөнэй 8 час 30 минутада эхилдэгые хараадаа абажа, үхибүүе 7 сагта бодхоохо шухала. Үхибүүнние эдеэлтэрэнь унтариинень хуряалгаха, нюур гарыень угаалгажа, бэеыень бүлеэн уhаар аршуулха, үhыень hамнуулха хэрэгтэй. Энэ хаhа соо үхибүүдэй чарадаггүй, удаан байhые хараадаа абаха шухала.

Үхибүүдтэ үглөөнэй гимнастика хэлгүүлжэ hургаха асуудалда гол анхарал хандуулагдаха зэргэтэй. Үхибүүндэ гимнастика хэлгүүлхэдэ, үглөөнэй хоол дуратайгаар баридаг. Үхибүүе үглөөнэй 7 час 40 минутаhаа 8 час болотор эдеэлүүлхэдэ болохо. Энэ үе соо үхибүүн эдиhэн амhартаяа угаажа үрдихөөр байдаг.

Һургуули хүрэтэр хэды холошье hаань, яаралгүйгөөр ябажа ошохо саг hурагшадта үлөөхэ хэрэгтэй.

Хэрбээ нэгэдэхи класста hурагшын hургуули хүрэтэрөө хүнүүдтэ үдэшүүлэнгүй ошодог байгаа hаань, аюулгүй газараар ябаха зам заажа үгэхэ шухала. Улаан бургааhандал ургажа ябаhан эдир hурагшадые ехээр гүйдэг харайдагыень хараадаа абажа, тэдээниие үлэтэй эдеэгээр хооллуулхада hайн.

Нэгэдэхи класста hурагшад гурбан час, 3,5 час болоод лэ эдеэ хоол бариха зэргэтэй. Ехэ забhарлалгын үедэ эдир hурагшадта заатагүй хоол барюулха шухала.

Һурагшад hургуулиhаа ерэмсээрээ, хубсаhаяа hэлгээд, газаа гаража, бүмбэгэ сохидог гү, али футбол наададаг байна. Нигэжэ наадахадань hурагшадай бэеын шалаа гарадаг, толгойнь hонор болодог.

Ургажа ябаhан үхибүүдэй ехээр эсэлгэ ехэ аюултай, элдэб үбшэндэ дайрагдахадаа хэбэрэг байдаг. Энээниинь хараадаа абажа, сэбэр агаарта ябуулхада, hонирхолтой наада эмхидхэхэдэ, hайн байдаг.

Һурагшадай хэшээлhээ ерэhэн сасуунь үдэрэй 13 часта гү, али 13 час 15 минутада эдеэлүүлхэ шухала. Бэеэр hула, түргөөр эсэдэг hурагшадые хоол барихыннайнь hүүлээр нэгэ час соо унтуулхада hайн.

Хэрбээ үхибүүнэй үдэр унтаа hаань, hүүлдэнь газаа гаргажа бүмбэгөөр гү, али оohор дээгүүр харайлгажа наадхуулха, үбэлдөө шарга, сана болон конькигаар наадхуулха шухала.

Һайнаар амаржа, сэбэр агаар амилhан үхибүүд үдэрэй 16 часhаа даалгабаряа дүүргэдэг байна.

Һуралсалай эхилhэн түрүүшын үдэрhөө эдир hурагшые хэшээлдэнь hайнаар hуулгажа hургаха, гэрэйнь даалгабари наринаар дүүргүүлхэ шухала.

Түрэлхид үхибүүнэйнгээ hуудаг столдо hандали шалгажа, үндэр набтарыень тааруулха зэргэтэй. Хэшээлдээ бэлдэдэг үдэрэй, hүниин гэрэлые тааруу, hаруул зохид байлгахаар. Ном үзэхэ столыень сонхын хажууда табихада hайн. Тиихэдээ үдэрэй гэрэл hурагшын зүүн гарhаань гү, али сэхэ урдаhаань тудаха зэргэтэй. Лаампын гэрэлые мүн лэ зүүн тээhээнь тудахаар табихада hайн. Нэгэдэхи класста ороhон үхибүүдые хэшээлдэнь hайнаар, түргөөр бэлэдхүүлжэ hургаха шухала. Тэдэнэр хэшээлдээ нэгэ час гү, али 1 час 20 минута гаргашалха зэргэтэй. Хэшээлдээ бэлдэхэ үедөө үхибүүнэй ехээр эсэхэгүйн тула юумэ бэшэхэ гү, али сээжэлдүүлхэ даалгабаринуудые hэлгүүлхэ, хоорондуурнь ойро зуура амаруулха, элдэб упражнениинуудые хэлгүүлхэ хэрэгтэй.

Сүлөөтэй сагаа hурагшын зүбөөр хэрэглэжэ hурахын тула түрэлхид багшанартайнь үгэсэ ойлголсохо зэргэтэй. Тиигэбэл hурагшад даалгабаряа саг соонь хэхэhээ гадна, сэбэр агаарта садатараа наадаха, гэртээ элдэб дуратай юумэнүүдээ хэхэ, зураг зураха, hонин ном уншаха аргатай байдаг.

Үхибүүд үдэшын 7 часhаа 7,30 минута хүрэтэр эдеэлхэ, унтахынгаа урда тээ нэгэ час гү, али час хахадай турша соо сэбэр агаарта ябаха зэргэтэй. Үдэшын хоолой hүүлээр шууяатай, гүйхэ харайха наадануудые үхибүүдтэ наадхуулаагүй hаа дээрэ. Тиигэжэ наадаhанайнгаа hүүлээр багашуул зүрхэеэ хөөрэжэ, удаан саг соо унтажа ядадаг.

Үхибүүнэй унтахын урда тээ гутал, хубсаhыень арилгуулжа, шүдыень, гар хүлыень угаалгажа hургаха шухала. Үхибүүе нэгэ хэмдэ, үдэшын 9 часта унтуулжа hургахада hайн байдаг. Юуб гэхэдэ, тэрэ хэмдээ дадаhан үхибүүн түргөөр унтажа, hайнаар амардаг.

Нэгэдэхи класста орогшын үдэрэйнь гуримые зүбөөр табиха, бэе маха бадыень hайжаруулхын тула бүлэ hургуули хоёрой хоорондохи харилсаае hайжаруулха шухала. Тиигэбэл hургуулиин богоhо алхан ороhон түрүүшынгээ жэлдэ hурагша бүхэн hайнаар hураха зэргэтэй.

А. СУМАРОКОВА,
республикын санитарна гэгээрэлэй байшангай методист.

телефон · телеграф · радио

ХИЛЫН СААНАhАА

ДЭЛХЭЙН ГАЗЕТЭНҮҮД ЮУН ТУХАЙ БЭШЭНЭБ?

Социалис хани нэгэдэлтэ оронуудай амгалан тайбан, эб найрамдалта шэнэ үүсхэлнүүдтэ социалис оронуудай газетэнүүд гол анхаралаа хандуулна.

Ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые бүгэдэ ниитээрээ хүсэд дүүрэнээр хорихо, хүн зониие олоорнь хюдаха шэнэ түхэлэй зэбсэг хэрэгсэлнүүдые ба эдэнэй шэнэ түхеэрэлгэнүүдые бүтээн гаргалгые хорихо тухай СССР-эй ба бусад социалис оронуудай ООН-ой Генеральна Ассамблейн XXX сесси дээрэ табиhан дурадхалнуудые, мүн Түбэй Европодохи зэбсэгтэ хүсэнүүдые, зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хороохо тухай үүсхэлые Чехословакиин «Руде право» газетэ hайшаана.

ПОРП-ын ЦК-гай теоретическэ ба политическэ орган — «Нове дроги» газетэ ПОРП-ын ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ПНР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр С. Ольшовскиин статьяе толилбо. ПОРП-ын VI ба VII съезднүүдэй хоорондохи үе соо Польшын бэелүүлhэн уласхоорондын ажал ябуулгын, гадаадын политикын дүнгүүдые согсолhон байна.

Булимтаран эзэмдэhэн Араб газар нютагуудтаа Израилиин шэнэ hуурин тосхонуудые бии болгожо байhан тухайнь «Нью-Йорк таймс» газетэ бэшэнэ. hүүлэй найман жэл соо 55 иимэ тосхон бии болоо. Энэнь 1967 ондо булимтаран эзэмдэhэн газар дайда дээрэ нютагжан hууринкахые Израилиин хүсэжэ байhыень элирхэйлэн гэршэлнэ гээд газетэ тэмдэглэнэ.

Политическэ хэрэг хээ гэжэ шалтаг барин, Испанида хүн зониие хаажа байhан тухайнь гадаадын хэблэл мэдээсэнэ. hүүлэй үедэ үдэр бүри Испанида олон хүнүүдые барижа хааhан байна.

(ТАСС).

ПРАГА

Гадаадын политикын гол ёhон

ТАСС

ЧССР-эй Федеральна суглаанай Арадай палатын ба Национальностьнуудай палатын хамтын заседани эндэ боложо байна. КПЧ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь, ЧССР-эй президент Г. Гусак, ЧССР-эй правительствын Түрүүлэгшэ Л. Штроугал ба Чехословакиин бусад хүтэлбэрилэгшэд тэрэнэй хүдэлмэридэ хабаадана. Правительствын гаргаhан хэдэ хэдэч хуулиин проектнүүд депутадуудай хаpалгада табигдаа.

ЧССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Б. Хнеупек Чехословакиин гадаадын политикын гол шухала асуудалнуудаар элидхэл хэбэ. Социалис хани нэгэдэл уласхоорондын харилсаанай, эб найрамдалай ба арадуудай бэеэ дааhан байдалай түлөө тэмсэлэй шиидхэхы эрхэ нүхэсэл болоо гээд тэрэ тэмдэглээ. КПЧ-гэй ба КПСС-эй хоорондохи, манай партинуудай Центральна Комитедүүдэй, ЧССР-эй ба СССР-эй правительствануудай, нүхэд Г. Гусагай болон Л. И. Брежневэй хоорондохи холбоо барисаае хүгжөөн бэхижүүлгэдэ манай аха дүү ёhоной харилсаан айхабтар ехэ нүлөө үзүүлнэ.

ЛУАНДА

ШЭНЭ АНГОЛЫН ТҮРҮҮШЫН ҮДЭРНҮҮД

ТАСС

Анголын Арадай Республикын президент Агостиньо Нето ба ороной бусад хүтэлбэрилэгшэд шэнэ гүрэнэй национальна бэеэ дааhан байдалые улам батадхахын тула шухала хэмжээнүүдые абана. Бэеэ дааhан байдалтай болгогдон соносхогдоhоноойнь hүүлээр республикын Үндэhэн хуули эндэ толилогдоhон байгаа. Тэрэнэй үндэhөөр ороной национальна бүхы нөөсэ баялигууд арад зоной зөөри болобо. Үндэhэн хуулиин ёhо гуримуудые баримталжа, республикын Революционно Совет дотоодын ба гадаадын политикын гол шэглэлнүүдые тодорхойлхо хүдэлмэреэ эхилбэ. Гадаадын хархис хүсэнүүдтэ, Ф Н Л А, УНИТА гэдэг дотоодын этэгээдүүдэй ажал ябуулгада эсэргүү үрэ ехэтэй тэмсэлэй түсэб табиха гээшэ Революционно Соведэй гол зорилго болоно. Хёмороо зүришэлдөөнэй гаража байhан районуудта национальна армиин частьнууд бэхижүүлэгдэнэ. Тиигэжэ хэдэ хэдэн нютагуудаар добтолго амжалтатайгаар хэгдэhэн байна.

БРАЗЗАВИЛЬ. (ТАСС). ФНЛА-гай, УНИТА-гай политическэ засаг захиргаанай түб саг зуура болгогдоhон Анголын «Нова-Лиюбоа» хотоhоо абтаhан мэдээсэлнүүдэй ёhоор, эдэ хархис хүсэнүүдэй сэрэгшэдэй харата муухай ябуулганууд эндэ улам үргэдэжэ байна. Энэ хотодо буугай абяан, тэhэрэлгэнүүд замханагүй.

БРАЗЗАВИЛЬ. (ТАСС). ФНЛА-гай түлөөлэгшэ Демба Заирай ниислэл — Киншаса хотодо үгэ хэлэхэдээ, тэрэнэй удамаршадай — «арга ябуулгын хубилгагдаhанhаа» боложо, эб эе таhалhан энэ эмхиин сэрэгэй түсэбүүд буруу hүрөө гэжэ ойлгуулхые hэдэhэн байна. ФНЛА-да hайнаар хандадаг, бүрин hанал нэгэтэй байhан КНР-ые тэрэ ехээр магтаhан байха юм.

НЬЮ-ЙОРК

Буу зэбсэг бүтээлгые хорихо

ТАСС

Зэбсэг хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргалгаяа болюулха, уласхоорондын эб найрамдал ба аюулгүй байдал бэхижүүлхэ хүсэлэнтэй байhанаа ООН-ой гэшүүн олонхи гүрэнүүд мэдүүлбэ. ООН-ой Генеральна Ассамблейн нэгэдэхи комитедтэ болоhон хөөрэлдөөнүүд энээниие элирхэйлэн харуулаа.

Ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые туршалгала бүгэдэ ниитээрээ хүсэд дүүрэнээр болюулха тухай договор баталха гэhэн СССР-эй дурадхалые дэмжэжэ, эб найрамдалда дуратай бусад оронуудтай хамта Сири дуугаа үгэхэ юм гээд САР-ай түлөөлэгшэ З. Сибахи мэдүүлбэ.

Зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хуряаха талаар бүхэдэлхэйн конференци зарлахые дэмжэжэ байhан тухайдаа Франциин түлөөлэгшэ П.-К. Тэттэнже элирхэйлээ.

УССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министр Г. Г. Шевель үгэ хэлэхэдээ, шахардуу байдал hулаpуулхаhаа гадна, зэбсэг хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргалгаяа болюулhанай ашаар эб найрамдал, арадуудай аюулгүй байдал хангагдаха байна гэжэ мэдүүлбэ.

Иранай түлөөлэгшэ Ф. Ховейда үгэ хэлэхэдээ, ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хорихо тухай бүгэдэ ниитын хэлсээ баталха шухала гэжэ тэмдэглэhэн байна. Ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргалгые бүгэдэ ниитээрээ хүсэд дүүрэнээр хорихо тухай договор баталха гэhэн Советскэ Союзай дурадхал Иранай анхарал татана гэжэ тэрэ хэлэбэ.

БУДАПЕШТ

Фотовыставкэ Будапештдэ нээгдээ

ТАСС

«Советскэ Союз ТАСС-ай фото-зурагуудта» гэhэн выставкэ Венгриин ниислэл хотодохи выставкын «Мючарок» гэжэ ехэ зал соо нээгдэбэ. Совет хүнүүдэй ажабайдал, ажал хүдэлмэри тухай, коммунис байгуулалтада СССР-эй туйлаhан амжалтанууд тухай, КПСС-эй XXV съездэ бэлэдхэл тухай хөөрэhэн мянга гаран фото-зураг эндэ табигдаhан байна. Аха дүү хоёр ороной политическэ, экономическэ, соёлой харилсаан, совет-венгер хани барисаан тухай выставкын нэгэ хубинь хөөрэнэ.

«Ленинэй эб найрамдалта программа бодото дээрээ бэелжэ байна» гэhэн таhагта табигдаhан зүйлнүүд бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал ба аюулгүй байдал сахиха, бэхижүүлхэ хэрэгтэ Советскэ Союзай, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй асари ехэ хубитаяа оруулhан тухайнь хөөрэнэ.

ВСРП-гэй ЦК-гай секретарь И. Дьяри, ВНР-эй партийна ба гүрэнэй аппарадай бусад харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд, Венгриин олониитын түлөөлэгшэд выставкэ нээлгын баяр ёhололдо хабаадаа.

Һаяхана Япондо үндэр наhатаниие хүндэлэн ямбалалгын үдэр үнгэргэгдэбэ. Энэ үдэртэй дашарамдуулан, олон тоото хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдөө, амаршалгын халуун үгэнүүд хэлэгдээ. Гэбэшье үндэр наhатанай байра байдал тулюур зандаа байhаар.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: бүлэг үндэр наhатан гүрэнhөө тэдхэмжэ эрихэ зорилгоор үнгэргэгдэхэ жагсаалда зорижо ябана.

ТАСС-ай фотохронико.

НЬЮ-ЙОРК

Хэншье Кипрэй дотоодын хэрэгтэ хамаарха ёhогүй

ТАСС

ООН-ой Генеральна Ассамблей Кипрэй асуудалые зүбшэн хэлсэжэ захалба. XXX сесси дээрэ болоhон юрэнхы хөөрэлдөөнүүдэй үеэр ООН-ой гэшүүн олонхи оронууд Киптэхи байдалаар hанаата боложо байhанаа мэдүүлхэ зуураа, гадаадаhаа хэнэйшье Кипрэй дотоодын хэрэгүүдтэ хамааралсахагүйень эрилтэ табиhан байна.

Кипрэй Республикын гадаадын хэрэгүүдэй министр И. Христофидис Ассамблейн делегадуудта хандан үгэ хэлэхэдээ, Кипрэй асуудал үшөөл шиидхэгдээдүй байhаар гэбэ.

Правительствынгаа дурадхаhан тогтоолой проектые И. Христофидис Генеральна Ассамблейн харалгада табиба. ООН-ой Уставай гол ёhонуудай үндэhөөр, Кипрэй асуудалые амгалан гуримаар дары шиидхэхэ шухала гэжэ проект дотор хэлэгдэнэ.

БЕЙРУТ

ЛИВАНДАХИ БАЙДАЛ

ТАСС

Ноябриин 12-то Ливанай ниислэл хотодохи гүрэнэй эмхи зургаанууд, банкнууд, магазинууд хүдэлжэ захалба. Үдэшэлэн тээ үйлсэ гудамжануудаар ябаhан хүнүүдые хулгайлан абаашаха ябадал улам олошороо. Хэблэлэй мэдээсэhэнэй ёhоор, энэ үдэр 250 гаран хүниие барижа, хайшаншьеб абаашаhан байха юм. Энээнhээ уламжалан, түгшүүрил улам шангадаhан байна. Тиин Синн Эль-Филь, Набаа, Ашарафия, Шиях, Айн Ар-Руммана гэдэг районуудта үглөө болотор буудалдаач болоо. Залан хүтэлбэрилгын дээдэ комисси барижа хаагдаhан хүнүүдэй олонхиинь табюулhан байна.

Ноябриин 13-най үглөөгүүр Ливанай ниислэл хотодохи байдал аалин намдуу болобо.

М. И. КАЛИНИНАЙ түрэhөөр 100 жэлэй ойдо

ИИМЭЛ ХҮН hЭН

[А]нха түрүүн Михаил Ива[нови]ч Калининие 1933 он[до] хараhан хүм. Буржуазна [б]айгуулалтата Литвагай эр[хэ]... байhан би тиихэдэ [ж]урналист боложо Москва [ер]э бэлэйб. Кремлиин Ехэ [ор]ной Андреевскэ залай [жу]рналистнуудай ложодо [бай]жа, СССР-эй ЦИК-эй [сесси]ин хүдэлмэритэй танилсаагша hэм.

Михаил Иванович сесси [дээ]рээ, Совет Социалис [Ре]спубликануудай Союзай [бай]гуулагдаhаар арбан жэ[лэй] ойн hаяхан гүйсэhые [деп]утадуудта hануулаа hэн. [Сов]ет ороной олон үндэhэ [яhат]анай эбтэй эетэйгээр [амидар]сан ажаhууха, мүн со[циалис] общество байгуулха [...]тэ тэдэнэй бүхы хаба. [...]лые зорюулха арга ол[дохо] гайхамшаг хүсэнүүд [...] саашадаа тогтон хөө[рэхэ] бэлэй. Энэ гайхамшаг [хүсэ]ниинь — засаг гартаа [абаhан] хүдэлмэришэн ан[гиин] агууехэ үг зорилго[нь] мүн болоно гэжэ Ка[лин]ин онсолон тэмдэглээ. [Энэ] гайхамшаг хүсэниинь со[циа]лизм байгуулха хэрэгэй [хү]дэлгшэ Коммунис пар[ти] болоно бшуу.

Долоон жэлэй үнгэрhэн хойно, 1940 ондо дахинаа Москва ерэхэдээ, бүхы арадаар hунгагдаhан Арадай Сеймын соносхоhон Совет Литвае түлөөлхэ, гүрэн түрын ажал ябуулагша болоhон байгааб. Тэрэл гэhэнhээ хойшо М. И. Калинитай дүтэ танилсаhан хүм. Тиин, наhанhаа нүгшэтэрнь Михаил Ивановичтай холбоо барисаагаа үргэлжэлүүлhэн намтартайб. Мүнөө тэдэ уулзалгануудайнгаа зариман тухай хөөрэхэ хүсэлтэйб.

1941 оной март hарада СССР-эй Верховно Соведэй сесси нээгдэhэн юм. Тус сесси дээрэ тэрэ жэлэй гүрэнэй бюджет баталагдахаар хараалагданхай байгаа. Бидэ, Совет Литвагай депутадууд, сессидэ Москва хото ерээ hаабзабди даа. Тиихэдэ намайе СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшоор hунгаба.

Сессиин тараhанай удаа Михаил Ивановичтай уулзаа hэм. Тэрэ ехэл урин дулаанаар намайе угтаа бэлэй.

Би Калинин тухай магтаалай үгэнүүдые урда тээнь уншаhан, тэрээн тухай hураг суу дуулаhан. бүмбэрсэг дэлхэй дээрэхи түрүүшын социалис ороной элитэ ехэ гүрэнэй ба партиина ажал ябуулагшадай нэгэн гэжэ мэдэхэ байгааб. Энэ хүнэй хажууда зогсоходоо, айхабтар ехэ тушаалтай, гүрэнние толгойлдог президентын хажууда байнаб гэжэ яашье hанаагүй hэм. Юундэб гэхэдэ, Михаил Иванович газаа түхэлөөрөө хүдэлмэришэн шэнги hэн. Зан абаринь тон юрын, ойлгосотой, тодо бэлэй. Шэнэ тушаалда hунгагдаhантайм дашарамдуулан амаршалха зуураа, Калинин ингэжэ хэлээ hэн:

— Та энээнhээ хойшо бидэнтэй хамта СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй хэрэгүүдтэ хабаадаха, бүхы Совет гүрэндэ хамаатай шухалын шухала асуудалнуудые шиидхэлсэхэ болобо гээшэт.

— Ехэл үндэр зол хубида хүртэбэб, — гэжэ би хэлээ hэм. — Энэ ехэ этигэл найдабариинь харюулха гэжэ оролдохоб. Теэд, хэр шадаха гээшэбиб?

— Шадаха байхат, — гээд Михаил Иванович миhэрэн харюусаба. — Бидэшье, хүдэлмэришэд болон таряашад, засаг гартаа абаад байхадаа, гүрэн түрын хэрэгүүдые шиидхэжэ бираха гээшэ гүбди гэжэ hанаа hэмди.

Калинин түр зуураа абяагүй байд гээд, юушьеб hанамжалhаншуу болон, ингэжэ нэмээбэ.

— 1919 ондо анха түрүүшынхеэ Бүхэроссин Түбэй Гүйсэдхэхэ Комитедэй Түрүүлэгшээр hунгагдаад байхадаа, энэ тушаалда хүдэлжэ шадаха хүн гүб гэжэ ехэтэ hанаата болоогшо hэм. Тэрээн тухайдаа Лениндэ сэхыень хэлэхэдэм, ингэжэ урдаhаам харюусаа бэлэй: «Хүдэлмэришэн ангиин засаг гартаа абажа шадаа хада, ши энэ тушаалдаа хүдэлжэ шадаха уялгатайш». Тэрэ гэhээр хорин хоёр жэл үнгэрөөл даа. Хүдэлжэл байгшаб. Шадаал хадаа хүдэлөө хүн бэзэб гээд hанагшаб.

Саашанхи хөөрэлдөөмнай гол түлэб Литва тухай асуудалда хабаатай байгаа. Социалис байгуулалтын эхин шатынь республика дотор хэр зэргээр ябажа байhан тухай, хүдөө тосхоной хүн зоной ажаhуудал тухай Михаил Иванович онсо hонирхоо бэлэй.

Гэгээрhэн хүдэлмэришэн ангитай байбал, хото городуудта социалис хубилалтануудые хэхэнь тиимэшье хүшэр хэрэг бэшэ ааб даа, — гэжэ Калинин хэлээ hэн. — Харин хүдөө нютагуудта орёошог лэ байха. Эндэмнай заншаhан хуушанай харилсаае усадхаха, ажаhуудалые сүм шэнэдхэн байгуулха гээшэ хэзээдэш бэлэн бэшэ. Бидэ энэ шатаяа дабажа гараабди, таанад hая эхилжэ байна ха юмта. Колхоз эмхидхэхэ саг хүрэтэр үды, багсаахада, үшөөл үды.

— Зүб даа, — гэжэ харюуса hэм. — Мүнөө үедэ Зүүн Литвада, Швенченскэ уездэ оройдоол нэгэ колхоз бии болгогдонхой. Эндэ хуушанай тосхонууд олон юм, тиимэhээ хамтын ажахы эмхидхэхэ арга бэлээр олдоо. Литвагай бусад хубинуудта үмсын ажахынууд, хуу барандаа таруугаар түбхинэнхэй, тиимэhээ социалис хубилалта ехээр хэхэ арга боломжо мүнөөдөө үгы байна.

— Машино-тракторна станцинуудай олоор эмхидхэгдэхэдэ, энэ хэрэгэй ашаүрэ тэйе таряашад гансада ойлгохо байха. Хамтын ажахынуудай бии болохонь дамжаггүй, — гэжэ Михаил Иванович хэлээ hэн.

Зүб даа, имагтал социализмаар дабшахадаа, Литва өөрынгөө зол жаргал олохо байгаа. Тиимэhээ ажабайдалайнгаа бүхы hалбарие социалис гуримда эршэмтэйгээр оруулжа захалаа hэмди. Тэрэ үеэр гэнтэ эхилhэн дайн социализм байгуулгыемнай хэдэн жэлээр хойшолуулаа hааб даа. Литвае Совет Армиин сүлөөлhэнэй удаа социализм байгуулха хэрэгнай түргэн алхамаар дабшаhан түүхэтэй.

Нэгэ нимэ уулзалга мартагшагүйб. Москва ошохо гэжэ байхадам, манай газетэдэ зорюулжа М. И. Калинин бэшэhэн статья абажа шададаг hаа, ехэл hайн hэн гээд «Тиеса» газетын редактор Г. Зиманас hанамжалба. Бүхы орон дотор мэдээжэ гүрэнэй ажал ябуулагшын республикын ажалшадта хандаhан үгэ тэрэ сагта айхабтар шухала байгаа. Юуб гэхэдэ, боложо байгаа хубилалтануудай үнгиие олохон хүн зүбөөр ойлгодоггүй байгаа бшуу. Энээн тухай М. И. Калининда хэлэхэдэм, үнэн зүрхэнhөө зүбшөөжэ, республика доторхи орёо оршон байдалые hайн ойлгоном, тиимэhээ пропагандистнуудта туhалхаар бэлэмби гээ hэн. Дахинаа Москва ерэхэдэм, Михаил Иванович «Литвагай арад шэнэ замда» гэhэн статья намда үгөө бэлэй.

Литвагай хэблэлдэ толилуулхаар М. И. Калининай зорюуталан бэшэhэн статья ехэ үүргэ дүүргээ hэн гэжэ мүнөө баталан хэлэхэ дүүрэн эрхэтэйб.

М. И. Калининай түрэhөөр далан наhанай ойн тэмдэглэгдэжэ байха үедэ, 1945 оной ноябрь соо тэрээнтэй hүүлшынхеэ уулзаа бэлэйб. Литвагай республикын зүгhөө амаршалгын халуун үгэнүүдые дамжуулаа hэм. Харюугай үгэ хэлэхэдээ, Калинин үнөохил тодо hонороор үнэн зүрхэнhөө баясхаланаа элирхэйлээ бэлэй.

Ажалшан арадай хэрэгтэ ами наhаяа зорюулhан, эсэшэ сусашагүй тэмсэлшэ, Ленинэй хажууда революциин hургуули гараhан үнэн сэхэ коммунист Михаил Иванович Калининие совет арад үндэрөөр сэгнэдэг, хүндэлдэг байhан юм. Миниин түрэhэн нютаг Литвагай ерээдүй тухай Калининай заян хэлэhэн үгэнүүд бодото дээрээ бэелээ. Советскэ Союзай арадуудай агууехэ, аха дүүгэй бүлэдэ тэгшэ эрхэтэй гэшүүн боложо ороhон Совет Литва Коммунис партиин хүтэлбэри доро арадайнгаа ажахын hалбари бүхэндэ толотомо амжалтануудые туйлаа. Эдэ жэлнүүдтэ электрын элшэ, хүсэ үйлэдбэрилгэ 100 гара дахин нэмээ. Алитус, Капсукас, Утена, Мажяйкяй, Тельшяй, Электренай болон бусад шэнэ промышленна түбүүд ургаан бодоо. Республикынгаа промышленностиие 1940 онойхитой жэшэжэ үзэхэдэ, мүнөө жэлдээ 16 дахин ехэ продукци үйлэдбэрилнэ. Ороhо таряанаймнай ургаса буржуазна засагай үеынхиhөө 2 дахин нэмээ. Мал ажахын продукци үйлэдбэрилгэ 2,5 дахин дээшэлээ. Эрдэм, соёл гайхамшаг түргөөр hалбаран хүгжөө.

Ингэжэ литвагай арад совет арадуудай бүлэ соо хэтынгээ зол жаргал олонхой.

Юстас ПАЛЕЦКИС,
Литвагай ССР-эй Верховно Соведэй депутат, Социалис Ажалай Герой.

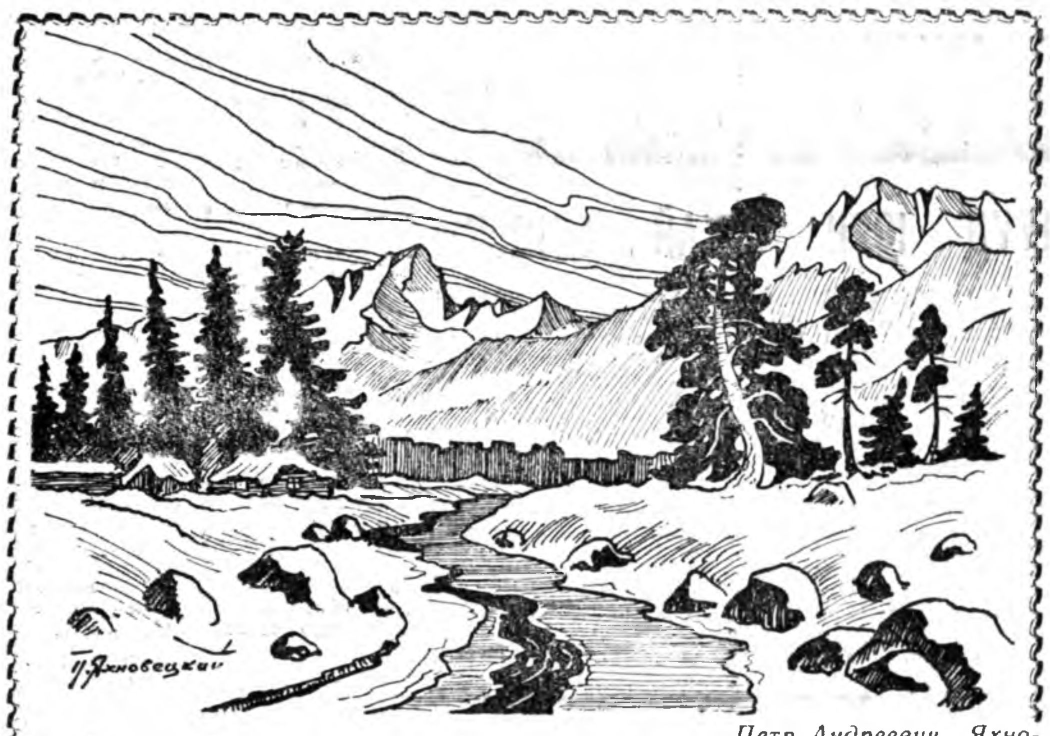

Петр Андреевич Яхновецкий манай газетын уншагшадта үнинэй танил. Тэрэнэй зурагууд «Буряад үнэндэ» саг үргэлжэ шахуу барлагдажа байдаг. Мүнөө «Саһата мундарганууд», «Хадын горхон» гэһэн шэнэ зурагуудынь толилогдобо.

Гунга ЧИМИТОВ

ШЭНЭ ШҮЛЭГҮҮД

НАМАР

Худамнай — баян намар
Хуһан сэргэдэмнай буунхай.
Хүндэтэ энэ айлшанаа
Хүлеэн угтан абанхайб.

Түрэ хуримда түхеэрһэндэл,
Түгнэ нютагни һэргэнхэй.
Хүнүүд — миини нютагайхид
Хүсэ шадалаа хүбшэлэнхэй.

Таряан, таряан долгилно —
Тала дайдымнай хэшэг.
Оншо ехэтэйгээр ажаллана
Оньһон техникын ээзэд.

Зоной шарай гэрэлтэнги —
Зоригжолһоо тиигээл даа.
Ажал мүнөө хүгжэм шэнги —
Абьяастайгаар зэдэлээл даа.

Харагты, нүхэд, урмашагты:
Хадын шэнээн обоорогууд
Хабтагай Түгным хойморто
Хаяаран байнал олоороо.
Артелиинхиднай омогтой:
Алтан шаргал таряагаар
Аба һайхан оронойнгоо
Амбаарнуудые халяагаа.

Түрүү малшадта

Үбэлэй һаари хүйтэнтэй,
Хабарай хара һалхинтай
Хатуу шангаар тэмсэжэ,
Ханалтайгаар ажаллан,
Колхозойнгоо малые
Харан, хинан үсхэгшэ
Баатар түрүү малшадтаа
Баяр мэндэеэ хүргэнэб.

Нажарай шанга халуунтай,
Намарай ужаг бороотой
Найдамтайгаар тэмсэжэ,
Нарии бэрхээр ажаллан,
Ниитэ колхозой малые
Нилээд олон болгогшо
Үнэн түрүү малшадтаа
Үндэр амжалта юрөөнэб!

Арбадахиие дүүргээд...

Арбадахиие дүүргэһэн
Айдар залуу хүбүүднай
Механизатор хүндэтэй
Мэргэжэлтэн болонхой.
Эндэл түрэһэн, үдэһэн
Эдир манай залуушуул
Түүхэтэ ажал хэхэеэ
Түрэл колхоздоо үлэхэ гээ.

Хүхюун омог хаһандаа
Хүсэ шадалаа элсүүлэн,
Хүдөө уужам таладаа
Хүдэлмэрилхэ гэлсээ һэн.

Хүрьһэтэ газараа бөөмэйлхэ
Хүнүүд хэды сэнтэй бэ!
Алиниинь алинш гэлтэгүй
Адар баатарай тэнтэй лэ!

Тракторнуудаа жолоодон,
Таладаа хүбүүд гараа һэн.
Захагүй үргэн дайдаяа
Зүрхөө хүдэлгэн хараа һэн.

Энхэ нютагаа һалбаруулхаар,
Эхэ ороноо баяжуулхаар
Эрхим һайнаар ажаллахаар
Эдир хүбүүд зоригжонхой.

ХЭШЭГ

Наран, агаар, газар—
Намжаа нютагни энхэ лэ.
Баян хэшэгээ дэлгэһэн
Байгаалимнай мүнхэ лэ.

Наран доро минил һуга
Найгаргангүй, эрид шуугя
Зориһон хүн хаа холо
Золтойшуулай нэгэн шуу.

Агаар хаанаш элбэг гэм,
Амилхада, бэлэн лэ.
Һайн агаарай харюуда
Һайхан хэрэг бэлэглэ.

Газарнайшье уужам даа—
Гамна, тэдхэ, ашагла.
Арба дахин харюулхаа
Ажалайшни ашые.

Наран, агаар, газар—
Нангин энэ хэшэгтэ
Эрхимэй эрхим ажалшан
Эгээл түрүүн хүртэхэ.

ТОЛИ

ҮЕ САГТАЯА ЗЭРГЭ АЛХАЛАН

Буряадай АССР-эй республиканска шангай лауреат, ород драмын театрай артистка Лидия АРХИПОВА театрайнгаа шэнэ сезон тухай, зунай гастрольнууд тухай, өөрынгөө хүдэлмэри тухай хөөрэнэ.

Юһэдэхи табан жэлэй дүүрэхэ дүтэлжэ байһан, түрэл Коммунис партиингаа ээлжээтэ XXV съездые габшагай ажалай бэлэгүүдээр угтаха гэжэ бүхы ороноймнай ажалшадай эрмэлзэн оролдожо байһан оршон байдалда манай театр шэнэ, 48-дахи сезоноо уран зохёолшо Б. Васильевай «В списках не значился» гэһэн зүжэгөөр нээгээ. Фашис Германиие совет арадай илаһаар 30 жэлэй ойн баярта зорюулагдан, энэ зүжэг түрүүшынхеэ манай театрта байгша оной майн 9-дэ табигдаа һэн.

Үнгэрэгшэ сезон олон талаараа һонирхолтой байгаа гэжэ тэмдэглэмээр. Шэнэ зүжэгүүдтэ хэдэн рольнуудта наадааб. Гурбыень эндэ дурдая. Т. Уильямсын «Трамвай «Желание» гэһэн зүжэгтэ американ багша Бланш Дюбуагай рольдо наадааб. Энэ зүжэгые А. Азаревич найруулан табяа һэн. РСФСР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша Н. Логачев А. Островскиин «Красавец мужчина» гэһэн зүжэг табяа бэлэй. Эндэ Сусанна Сергеевнагай рольдо наадааб. Мэдээжэ совет уран зохёолшо, драматург, киногой актёр, режиссер В. Шукшинай рассказуудаар табигдаһан «Характеры» гэһэн зүжэгтэ колхозой модошо дархан Андрейн һамган Зоя Ерина боложо наадааб.

Манай гастрольнууд һонирхолтойгоор үнгэрөө. Гастроль бүхэн харюусалгатай хэрэг. Шэнэ харагшадтай уулзалга бүхэн алишье талааран бидэнэй сэдьхэл ехээр хүлгүүлдэг. Хяагтын, Зэдын, Мухар-Шэбэрэй аймагуудай ажалшадай урда зүжэгүүдээ харуулаабди. Удаань алас холын Камчатка зорижо ошообди. Загаһашадтай, барилгашадтай хани халуун уулзалганууд болоо. Алас-Дурна эгэй ажалшадта түрэл республикынгаа түлөөлэгшэд боложо ошоһон бидэнэй зүжэг наада хэдэн мянган харагшад хани халуунаар угтажа абаа гэжэ баяртайгаар тэмдэглэнэбди. Манай артистнарай, режиссёрнуудай, уран зураашадай хүдэлмэрие Камчаткын харагшад, «Камчатская правда» газетэ үндэрөөр сэгнээ. Бидэнэр харагшадай урда 107 дахин зүжэг харуулаабди. Тэдэнэймнай 5-иинь тэндэхи телевизорээр харуулагдаа. «Красавец-мужчина», «Королева тюльпанов», «Характеры», «Трамвай «Желание», «В списках не значился» гэһэн зүжэгүүд илангаяа халуунаар угтагдан, олоной һайшаал магтаалда хүртөө.

Камчаткын байгаали олоной дура сэдьхэл буляадаг. Вулкан, далай, гейзернүүд мартагдашагүй үзэгдэлнүүд. Манай олон артистнар байгалиин энэ гоё һайхантай дүтөөр танилсахые оролдоо. Галя Шелкова шэнэ вулкан Толбачигай дэлбэрэлгые ошожо хараа. Володя Барцайкин багахан кино буулгажа асараа. Буряад орондо удаан сагай соо ажаһууһан миниин сэдьхэлдэ эндэхи хизаарай байгаали зарим талааран манай Түнхэнэй, «Баргажанай, Захааминай, Хойто Байгалай, Баунтын, Яруунын аймагуудай байгаалиие һануулһан байха юм.

Олон ондоо, һонирхолтой, хани халуун уулзалганууд болоо. Загаһашадай тосхон, ажалшадай клуб, сэрэгэй часть, пионернүүдэй лагерьта болоһон уулзалгануудай үедэ бидэнэр харагшадтаяа дүтөөр танилсадаг, тэдэнэр ямар асуудалнуудаар һонирхоноб, ямар зүжэгүүдые хараха дуратайб гэжэ мэдэжэ абадаг байгаабди.

Үе сагайнгаа эрилтэнүүдтэ гүйсэд харюусаһан, мүнөө үеын хүнэй түхэл шарай тодо хурсаар харуулһан образуудые байгуулха гэһэн бидэнэй хүсэл оролдолго иимэ уулзалганууд, хөөрэлдөөнүүд тон ехэ нүлөө үзүүлхэ байна. Артист гү, али драматург гү, искусствын хүдэлмэрилэгшэ бүхэн ажабайдалые, мүнөө үедэ боложо байгаа хубилалта, дэбжэлтые гүйсэд һайнаар мэдэхэгүй һаа, тодо хурса, харагшын сэдьхэл ёһотоор хүлгүүлхэ образ гаргажа шадахагүй гэжэ би һанадагби.

Шэнэ сезоной үедэ манай театр олон һонирхолтой зүжэгүүдые харуулхаар түсэблэнхэй. Мэдээжэ немец уран зохёолшо, драматург, коммунист, «Берлинэй ансамбль» байгуулагша Бертольд Брехтын суута «Трехгрошовая опера» табигдаха. Тиихэдэ Н. В. Гоголиин «Ревизор», совет драматургнуудай зүжэгүүд тобшолон хэлэбэл, Арканов Горин хоёрой зохёоһон «Маленькие комедии большого дома», А. Вампиловай «Провинциальные анекдоты» табигдаха.

«Театр ба үхибүүд» гэһэн Бүхэсоюзна долоон хоногые угтуулан «Мастернуудай хото» гэжэ циклһээ «Хрустальный башмачок» гэһэн үльгэр-зүжэг бэлдэжэ, багахан харагшадтаа бэлэглэхээр хараалагдажа байнхай. Энэ зүжэгые режиссёр А. Первушин найруулан табиха. Буряадай АССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша Н. Быстров уралан шэмэглэхэ юм. Энэ зүжэгтэ манай олонхи артистнар хабаадалсаха юм.

Түрэл Коммунис партиингаа XXV съездэ бэлэг болгон, манай театрай артистнар «Из жизни деловой женщины» гэһэн зүжэг табихаар бэлдэжэ байнхай.

Шэнэ зүжэгүүдые табингада тон дуратайгаар хабаадалсахаб. Харагшадай зүрхэ сэдьхэл гүнзэгыгөөр хүлгүүлхэ рольнуудта наадаха хүсэлэнтэйб. Ц. Шагжинай «Тангариг» гэжэ зүжэгтэхи комсомол басаган Оюнын, «Трамвай «Желание» зүжэгтэхи багша «Бланш», Анкиловай «Солдатская вдова» зүжэгэй Клавдия Ворохова гэхэ мэтын рольнуудта наадаха хүсэлтэйб. Мүнөө үеын асуудалнуудта харюусаһан бидэнэй хамтын хүсэл эрмэлзэл, һанал бодол харуулһан зүжэгүүдтэ наадаха һанаатайб.

Үнгэрэгшэ сезон ба шэнэ сезон. Үнгэрэгшэ сезондо туйлаһан амжалта, туйлалта баяр баясхаланһаа гадна, дүүргэгдэжэ үрдигдөөгүй хүдэлмэриеэ, бэелүүлэгдэжэ үрдигдөөгүй һаналаа шэнэ сезондоо дамжуулан асарнабди. Энэ хүсэл һаналкай шэнэ сезондо бэелхэ бэзэ гэжэ найданабди.

ШОГ

„АРХИНШЫН, ТАМХИНШЫН ХОЛШОРТОЙБ„

Будын Базар анханһаашье тиимэ гүнзэгы бодолтой, шанга сэдьхэлтэй хүн байһан бэшэшье һаа, энээхэн гушаад наһанайнгаа охин соо хүнһөө дутуу ябахагүй, хүнэй хэдэг юумые хуу хэхэ ёһотойб гэжэ өөрынгөө ухаанда мухарюулдаг һэн. Тиимэһээ хирэ-хирэ болод гээд лэ һогтуухан, амандаа морхигор модон гааһа зууһан, олоной газарзар бардам бардамаар дуу гараад:

— Будын Базар би гээшэб! — гээд үбсүүгээ ёбороод абадаг зантай һэн...

Нэгэтэ һарын һүүлдэ, тухай-тухай пудамбануудаа суглуулаад, Хүхэ-Добын магазинай хашаагай саана салингаа угаажа байбад ха. Хажуугаарнь яһалашье олон «Водка» гэжэ гаршагтай шэлнүүд хооһоронхой, архиншадһаа түрүүн алдалжа унашаһан шэнги, тэсхылдэжэ хэбтэнэд. Будын Базар түрүүтэй бидэбди гэһэн пудамбанар бүришье ехээр, һогтожо, ородооршье, буряадааршье уйгарланад, ойгуур дүтүүр гараһан зониие этэрээд, дэгээдээдшье абанад. Нэгэ наһажаал буряад эхэнэрэй хажуугаарнь үнгэржэ ябатар, Будын Базар һогтуу нюдөөрөө обёоржорхёод:

— Яагаа гоё басагамши, таалуулыш наашаа, мухамни, -гээд даб гэн гэхэдээ, наана хэбтэһэн бутылкын шэлдэ тороод, саана хэбтэһэн бутылкын шэлые бандагар зузаан духаараа бутара мүргөөд унахадаа, бутарһан шэлэй эрмэгтэ бүхы нюураа эдаад, нюурайнгаа шархын үбдэхэдэ, бузар булайгаар уурлажа, һуха харайн бодоһоор, тойроод байһан пудамбануудаа «Хэнтнай намайе хадхааб?» гээд, хараһан тээшээ шаажа оробо.

Энэ үедэ углуугай саанаһаа хамсыдаа улаан бүд уяһан хэдэн һухай улаан хүбүүд гаража ерэһээр, зэрлиг болоһон архиншадые үрсэгэ-түрсэгэ мушхасагаагаад урдаа туугаад ябашабад.

Энээнэй һүүлдэ долоо хоноһон хойно, түбэй нэгэ эмхи зургаанай шабхан аришгажа Будын Базарай байтар, анхандаа хүршэнь байһан Гатабай Мүнхэ дайралдашаба. Танһан хүнэй дайралдаһанда Будын Базар ехэ баярлажа, үһэеэ абхуулжа, мухар болошоһон тархиингаа хүлһэ дэмы-дэмы аршасагаан:

— Мүнхэ, бишни гуурһаа тударжа байналби, тамхитай һаа, намда нэгэ жаа үгыш,— гээд хармааһаа морхигор модон гааһаяа гаргана.

Олон хоногто тамхи татаагүй аад, мүнөө гэнтэ татан гэхэдээ, Будын Базар бузар булайгаар хахажа, арба-хорин адуу морид шэнги, хэдэн ондоо абяагаар турьяжа, нэрьежэ оробо. Базарай арай шамай ами ороходо, Мүнхэ «энээниие хахаһан дээрэнь нюдарха байна» гэжэ бодоод:

— Базар, шимнай ахаһаа би гээшэб гэжэ һархагашаад, үнэн дээрээ эрын үнэргүй амитан байбалши. Архи уужа шадахагүй. Уун гэхэдээ милицидэ ороод, шабхангай һахюулшан болошохо. Тамхи татан гэхэдээ ногооной моридол хойшо урагшань турьяшаха. Юрэдөө, нижэ үһэ зүһэеэ хяргуулжа үрзышөөд, хирэ бородоо даруулжа, үнэр орошоод, үшөө дээрэһээнь шабхангай үнэр шэнгээжэ һуунхаар, тэрээхэн архи уухадаа дууладаг «архиншын, тамхиншын холшортойлби...» гэжэ дуугаа болюулаад, архи тамхиханаа хуряагаа һааш, дээрэ болоо юм бэшэ гү?— гэбэ. Будын Базар ехэтэ бодолгото болон, морхигорхон модон гааһаяа нэрэ һурагүй угжажа, нэгэ удаа ехээр һанаа алдаад:

— Зүб лэ хэлэнэ хаш даа, Мүнхэ. Архиһаа боложо духашье һалаа, хуу һалаа... Архиинь хаяад, тамхиинь татаад ябаал һаа, дээрэ болоол хадаа,— гэбэ.

— Аа... шимнай хүгшэрдэггүй, хулгайшан нохой хоерто доболуулдаггүй хүнүүдэй нэгэн болохом гэжэ һанабабши?— гээд, Мүнхэ шогтойгоор энеэбэ.

— Юун гэнэш?— гээд Будын Базар юушье ойлгоогүй ямаан нюдөө бэлтылгэн хараад һууба.

Мүнхэ ехэл мэхэтэйгээр енеэбхилэн:

— Тамхинша хүн гээшэшни, нэгэдэхеэр, хүгшэрдэггүй, хоёрдохёор, тэрээндэ хулгайшан доболдоггүй, гурбадахяар, тэрээниие нохой зуудаггүй юм гэжэ дуулаа һэн гүш?— гэбэ.

— Хари-хари, тиимэл хадань архяа хаяад, тамхяа татаад ябаа һаа дээрэ гэнэ гүби,— гээд Будын Базар маһалзаба.

— Теэд яахадаа тамхиншан иимэб гэжэ мэдэхэ гүш? Мэдэхэгүй һааш, хэлээд үгэхэдэм болохо: нэгэдэхеэр, тамхиншан хүгшэрдэггүй, юундэб гэхэдэ дүшөөд гараад, хүгшэржэ үрдеэгүйдөө сээжэ сэсэгынь тамхинай хородо дүрэжэ, залуу наһандаа үхэжэ болодог. Хоёрдохёор тамхиншанай гэртэ һүнии хулгай ородоггүй, юундэб гэхэдэ тамхинша хүн һүни ...лоһонһоо хойшо хоолойнь хордоод, ханяажа хахажа унтадаггүй, бүхэли һүниндөө тэршэлжэ тээмэгшэлжэ хонодог. Тиимэһээнь хулгайшан хайшан гээд гэртэнь оролтой байнаб? Гурбадахяар, тамхиншаниие нохой зуудаггүй, юундэб гэхэдэ тамхинша хүнэй уушхан гааһанай мохёор амилжа дүүрээд, хүндэ болоходонь, шадалынь бага болоод, гартаа тулгуур тулаагүйдөө бэеэ даахаа болидог. Тиимэһээ гартаа сула модотой хүнэй ябахада, нохой юундэ добтолхоб?— гээд Гатабай Мүнхэ Базарай эреэн нюдэ руу мэхэтэйгээр сэхэ хараад байба.

— Үгы теэд... би үхэхэ дүтэлжэ байна гээшэ гүб?— гэжэ Базарай һулаханаар дуугархынь тэндэ аманайнь гааһан алдууравд, шабхангай нүхэ руу унашаба гэхэ.

Б. ГОМБОЕВ.

АЯЛГА

ЗАЛУУ НАҺАНАЙ ДУУН

Республикынгаа залуу хүгжэмшэдэй бэшэһэн дуунуудые ехэтэ зохидшоон шагнадаг гээшэбди. Уянгата, сэдьхэлэй хүбшэргэй дайрама аялга хухалгань талаар дүүрэн зэдэлжэ, Эсэгэ орондоо инаг дуратай байхыемнай уряална. Эдэ дуунуудыень һайндэрэй үедэ, һургуулиин болон студентнэрэй үдэшэнүүд дээрэ уянгатуулжа, үдэр бүриимнай ажабайдалда шэлжэн ороһыень элирхэйлнэ. Нэгэ үгөөр, олон янзын мэргэжэлэй, элдэбын наһанай хүнүүд дуулана. Олонхи дуунуудынь мэдээжэ артистнарай репертуарта оронхой.

Бэлигтэй залуу композиторнууд Анатолий Андреев, Гур Дашипылов, Сергей Манжигеев, Найдан Дамиранов, Чингиз Павлов, Юрий Ирдынеев, Базар Цырендашиев дуунай темые тон зүбөөр оложо, өөрын онсо шэнжэтэй, аялга хухалгатай дуунуудые зохёоно. Иимэ дуунуудые шагнажа һуугшад сэдьхэлэй гүнзэгы мэдэрэлдэ эзэлэгдэнхэй, ажабайдал тухай бодомжолхо юм. Уянгата хүгжэм хүнэй сэдьхэлые шэмэглэн гоёожо, ажабайдалыень һайхан болгоно.

Дуун миил өөрөө мүндэлдэггүй, арадай аман зохёолһоо һабагшатай ха юм. Арадай дуунуудай эгээ һайхан шэнжэ шанарые бэедээ шэнгээжэ, саашань хүгжөөн дэлгэрүүлнэ. Ахамад композиторнуудай, жэшээнь, Д. Д. Аюшеевэй, Ж. А. Батуевай, Г. Г. Дадуевай, Б. Б. Ямпиловай нүлөөн, дүй дүршэл тэдэнэй зохёолы ажалда лахын аргагүй бии гээшэ. Энэншье гайхалгүй. Юуб гэхэдэ, залуу хүгжэмшэд шабинарынь болоно бшуу.

Тэдэнэр гансашье дуунуудые бэшэнэгүй. Симфоническа, камерна, зохёолнуудынь аяшархан шагнанабди. Һүүлэй жэлнүүдтэ томо түхэлэй хүгжэм бэшэнэ. Жэшээнь, баледэй хүгжэм найруулжа эхилһэниинь илангаяа һайшаалтай. Гэхэтэй хамта дуун тиимэ хүнгэнөөр бэшэгдэдэг зүйл бэшэ. Сай уужа һуухадаа дуу зохёожорхино гэжэ хэлсээшэдшье олдохо. Үгы, энэмнай тиимэ бэшэ. Дуун эгээ хүшэр жанрнуудай нэгэн болоно. Оройдоо хоёр-гурбан хуудаһан дээрэ дуунай аялга, хухалга нугалбариие гаргахын тула нилээд удаан бодомжолхо ушартай. Шухалань гэхэдэ, сэдьхэлэй утаһа дайрама, бодол түрүүлмэ хүгжэм зохёохо хэрэгтэй бшуу.

Бэлигтэй композитор Сергей Манжигеевэй зохёоһон дуунууд һүүлэй жэлнүүдтэ илангаяа үргэнөөр дэлгэрээ. «Баатарнуудай дурасхаалда», гэжэ симфоническа поэмыень, мүн струнна квартедыень хүгжэмдэ дуратайшуул һайн мэдэнэ. Гэбэшье уянгата дуунуудыень һай хашаан шагнанабди. Хатарай маягтайгаар бэшэһэн дуунуудынь бүришье һайн. Жэшээнь, «Инаг шамдаа яаранаб», «Улаан-Үдэ», «Борсоев тухай дуун», «Шамхандаа» гэжэ дуунуудыень республикын зүг бүхэндэ зэдэлүүлжэ байдаг.

Концертын үедэ, мүн радио болон телевиденеэр Анатолий Андреевэй дуунууд зэдэлжэ, шэхэнэй шэмэг болон тараба. Дуунуудһаа гадна «Гэсэр» гэжэ симфоническа поэмэ, «Ленин» гэжэ симфоническа үльгэр, квинтет, квартет гэхэ мэтын хүгжэмтэ зохёолнуудые бэшэһэн байха юм. Богони бологой турщада композиторай нэрэ суурхуулжа, нилээд урашатайгаар хүдэлжэ байһыень харуулна. «Би коммунистби», «Түрэһэн дайда» гэжэ дуунуудыень мэдэхэгүй хүн үгы ёһотой. Буряад арадай дуунай баялигые тон зүбөөр хэрэглэхэһээ гадна, революциин гимнын һүрөөтэй шанга аялгые оруулалсаһан шуу.

Бэлигтэй хүгжэмшэ Базар Цырендашиевай дуунуудые мэдэхэгүй гэхэ гү, али уянгатуулаагүй хүн үгы байха. Агын уужам талааршье, Боохоной таряалан дээгүүршье, мүн республикын зүг бүхэндэшье зэдэлжэ, урма зориг бадаруулжа байһаар. «Б. Цырендашиевай дуунууд дотор буряад арадай сэдьхэл, Буряадай гол мүрэнүүд, хада уулануд ба тала дайда шэлжэн оронхой» гэжэ нэгэ мэдээжэ дуушан тон зүб хэлэһэн юм.

Ямар дууниинь эгээ гоёор зэдэлнэб? Эндэ ямаршье зэргэсүүлгэ, илгаа хэжэ болохогүй. Юуб гэхэдэ, тэрэнэй дуунууд бултадаа адли тэгшээр зэдэлжэ, наһаташье, мүн залуушье хүнүүдые баясуулна.

Буряадай номой хэблэлһээ Б. Цырендашиевай дуунуудай хоёрдохи ном һаяар гарахань. Энэ номыень дуунда дуратайшуул халуунаар угтахал байха. Гадна арадай инструментнүүд, фортопиано дээрэ, мүн оркестрэй наадаха зохёолнуудые бэшэнэ. Композиторай олонхи дуунууд Буряад орондо, тэрэнэй үзэсхэлэнтэ гоё байгаалида зорюулагданхай.

Чингиз Павловай дуунууд саг үргэлжэ зэдэлжэ, хүнэй сэдьхэл баясуулжа байдаг. Жэшээнь, «Хото тухай дуун», «Улаан-Үдэ тухай дуун», «Түрэл хизаар тухай дуун» гэжэ уянгата дуунуудыень республикымнай зүг бүхэндэ дуулажа, шэхэнэй шэмэг, сээжын баяр болгожо байдаг юм. Дуунууд дотороо буряад арадай ажаһуудалые, ёһо заншалые харуулна, мүн Эхэ орондоо инаг дуратай байхые уряална. Тэрэшэлэн Буряадай коммунистнууд, комсомолшууд тухай, ажалша бэрхэ загаһашад тухай тэрэ бэшэнэ. Жэл бүри гоё һайхан боложо байгаа Улаан-Үдэ тухай дууниинь ямар гоёор зэдэлнэ гээшэб.

Дуун хүгжэм бүхэндэ өөрын зүргэ харгы байдаг. Буряад дуунай сэлмэг һайхан далайда Найдан Дамиранов мүн баһа өөрын зүргэ таталсана. «Сэлэнгэ» гэжэ хатар-дуунай ансамблиин захилаар балетмейстер Ф. Иванов 1967 ондо хатар зохёоһон юм. Энэ хатартаа тааруулха хүгжэм оложо ядаһан байгаа. Тиихэдэнь ансаблиин уран һайханай хүтэлбэрилэгшэ Н. Дамиранов уянгата хүгжэм зохёожо, тэрэнээ «Ургы» гэжэ нэрлэһэн. Дуунайнь зүргэ одоол энгэн эхитэй. Уянгата хатарайнь хүгжэмдэ поэт В. Лубсанов шүлэг зохёожо, дуун болоод мэдэлшоо бэлэй.

Залуу композиторай дуунуудые Буряадай АССР-эй арадай артист Д. Дашиев репертуартаа оруулжа, сээжын гүнзэгыһөө зэдэлүүлжэ байдаг.

Энэ жэлдэ Новосибирскын консерватори бэлигтэй залуу хүгжэмшэн Юрий Ирдынеев эрхим һайнаар дүүргэжэ ерээ. Тэрэнэй хүгжэмтэ зохёолнууд концертын үедэ, мүн радиогоорше гүйсэдхэгдэнэ. Буряадай композиторнуудай долоодохи пленум дээрэ зэдэлжэ, магтаалда хүртэһэн байха юм. Юрий Ирдынеев ехэнхидээ уянгата ирагуу дуунуудаараа мэдээжэ болоһон. Зуу гаран дуу бэшэһэн байна, мүнөөшье бэшэнэ. Тематикараа, түхэл шэнжээрээ, гүйсэдхэгдэхэ маягаараа баян, уян нугархай юм. Дуу зохёолгын ёһо гурим жэншэдгүй һайнаар мэдэхэ байһыень эдэнь гэршэлнэ.

Ирагуу илдам хүгжэмөөрөө мэдээжэ болоһон Гур Дашипыловай дуунууд хүнүүдэй зүрхэ сэдьхэл эзэлһэн байха. Гадна «Ёохор» гэжэ симфоническа увертюрэ, хуур дээрэ наадаха сонатануудые бэшэһэн юм. 1967 оной болоһон Бүхэсоюзна конкурс дээрэ сонатануудынь һайшаагдажа, композитор шан абаһан байна. Тиихэдэ Буряадай АССР-эй табиин жэлэй алдарта ойдо зорюулжа симфоническа оркестрэй наадаха поэмэ найруулаа бэлэй. Тэрэ мүнөө «Мүнхэ наран» гэжэ балет бэшэнэ. Либреттыень драматург Ц. Шагжин зохёогоо.

Залуу наһанай дуунууд Буряад оронаймнай зүг бүхэндэ ирагуу гоёор зэдэлжэ, ажалша бэрхэ хүнүүдэй эгээ дүтын хани нүхэр шэнги болонхой. Тиимэһээ ажалша зон бэлигтэй бэрхэ хүгжэмшэдтээ галтай зүрхэнэй баяр хүргэжэ, шэнэ дуунуудые, хүгжэмтэ зохёолнуудые бэшэхыень хүлеэнэ.

О. КУНИЦЫН,
хүгжэм шэнжэлэгшэ.

ОНЬҺОН ҮГЭНҮҮД

Үнэгэн һүүлээ шарбаха, үхэр хэлээрээ долёохо.

Гар бараад, хамсы шүүрэхэ.

Яарабашье ябан һуухагүй, жаргабашье хэбтэн эдихэгүй.

Яба ябаһаар жаргалаа олохо, зобо зобоһоор золоо олохо.

Худалша хүн ама алдаха, хулууша хүн уруу хараха.

Олон үгэдэ олзогүй, оолёор сабшахада өөгүй.

Хэлэхэдэ үгэ гараха, хорёо нээхэдэ адаһан гараха.

Хурданиие һомон хүсэхэ, худалшые үнэн хүсэхэ.

Үнэниие хэлэбэл үһэн сайха, худалые хэлэбэл яһан сайха.

Тэмээн ямаан хоёр мүргэлдэжэ шадахагүй, тэнэг сэсэн хоёр хөөрэлдэжэ шадахагүй.

Тэмээ хэлэхэдэ, ямаа хэлэхэ.

Хүнэй хүүрээр бү хэлэ, хүнэриин нүхөөр бү шагаа.

Хойшоо урагшаа гүйгөөшэн, хоб хошоо зөөгөөшэн.

Һүүдэрһээ ондоо нүхэргүй һүүлһээ ондоо ташуургүй.

И. АНТРОПОВОЙ суглуулбариһаа.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда «КПСС-эй Центральна Комитедтэ» — ТАСС-ай материал. В. Бадмаевай «Һайн з[illegible]хинии хойшолон» гэһэн статья. «КПСС-эй XXV съездые хүндэлэлдэ» — тобшо мэдээсэлнүүд.

Хоёрдохи хуудаһанда «Партийна ажабайдал». Е. Голубевой «Бүхы республика шагнана» гэһэн корреспонденци. С. Балдуевай фотомэдээсэл. Совет орон: шэнэ һонин.

Гурбадахи хуудаһанда «Минии ажал республикын ажалда нэмэри болон ороно» — Таряшиновай статья. Бумбэрсэг дэлхэйн һонин.

Дүрбэдэхи хуудаһанда Субботтын хуудаһанай материалнууд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита». 9.53—Дамжуулгын программа. 10.00—Шэнэ һонин. 10.10—«Хүгжэмэй абонемент» (үнгэтэ). 10.45—«Һайн шанартай эд бараа ехээр гаргахые». 11.15—«Литературна зохёолнууд экран дээрэ». «Накануне» —уран һайханай фильм. 12.40—«АБВГ-дэйка» (үнгэтэ). 13.10—«Үглөөнэй почто». Хүгжэмтэ программа. 13.40—«Түрэлхидтэ зорюулагдаһан дамжуулга». 14.10—Хүгжэмэй һонин. 14.40—Мультфильмүүдэй программа. 15.10 «Элүүр энхэ байлга» эрдэм тараагын программа. 15.40—«Амигадай ажабайдал» (үнгэтэ). 16.40—«Хани барисаан» — телевизионно журнал. (үнгэтэ). 17.10—17.20—Забһарлалга. 17.20 — К. Миллекер. «Гаспароне» — хүгжэмтэ зүжэг (үнгэтэ). 18.30—«Время». 19.00—Л. Бетховенэй зохёолнуудай концерт (үнгэтэ). 19.40—«Ко мне, Мухтар» —уран һайханай фильм. 21.00—Шэнэ һонин. 21.15—«Волжская рапсодия» (үнгэтэ). 21.25—«Человек на взлетной полосе» — телевизионно баримтата фильм. Түрүүшынхеэ харуулагдаха. 22.20—22.30—Забһарлалга. 22.30—«Искусствын мастернууд». СССР-эй арадай артист Н. Гриценко (үнгэтэ). 24.00—«Время».

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

□ «БУРЯАД ҮНЭН» □ 1975 оной ноябриин 15. □ 4-дэхи хуудаһан □ Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР Н-02550. Заказ № 015[illegible]